

Resolutio aliquot locorum Sacrae Scripturae ...

<https://hdl.handle.net/1874/384369>

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

3

RESOLVTIO
ALIQVOT LO-
CORVM SACRAE
Scripturæ, in suas materias
seu rerum locos:

videlicet,

*Psalmi CXXVIII. & CXVII.
Euangelij de Circumcisione Christi, Luc. II.
Dicti Iohannis, cap. XX. Hæc scripta sunt
vt credatis, &c.*

AUTHORE

PETRO PATIENTE, ECCLE-
siaste Francofurtensi.

EX HOC TRACTATIONIS GENERE,
*Theologi & Studiosi, tum opulentiam sacrarum literarum
magis cognoscent, tum occasionem diligentius
scrutandi & ponderandi Scrip-
turas sument.*

IN FINE ADIECTA EST BREVIS
*narratio de vita & obitu M. Hartmanni Bey-
eri, Ecclesiæ Francofurtensis,*

FRANCOFVR. AD MOENVM,
M. D. LXXVII.

RESPECTFULLY
Yours very truly
J. V. M. S. A. C. R. A. E.

THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON

RECEIVED
AT THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON

THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON

RECEIVED
AT THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON

ANTIQUITA-
TE GENERIS, PRU-
DENTIA, VIRTUTE ET

*pietate præstantibus, D. Christiano Völcke-
ro, Scabino & Senatori, ac D. Joanni Philip-
po Völckero, nepotibus Patruelibus,*

Patritijs Francofurtensibus,

*Dominis suis co-
lendis.*

TSI tam nostri
quàm superio-
ris proximi tem-
poris Theologi
& viri docti per
multa scripse-

runt, quibus mysteriorum di-
uinorum cognitio & intelli-
gentia, multò quàm antea faci-
lior & illustrior facta est: adhuc
tamen necessarium officium

P R Æ F A T I O.

Ecclesiæ Dei præstaretur, si quis
scholastica simpliciq; Methodo
ac ratione, quemcunque inte-
grum Scripturæ locum, atque
etiam vniuersos & singulos li-
bros sacros, quoad eius fieri pos-
set, in materias seu rerum locos,
quos continent, omnes, quàm
diligentissimè & exactissimè re-
solueret, singulasque res in suo
ordine suaque luce positas, cui-
uis etiam rudissimo lectori, tan-
quam digito exerto common-
straret. Iam extra dubitationem
illud quidem est, nō modò non
vnius hominis, sed ne vniuer-
sorum quidem, qui fuerunt,
qui sunt, quiq; futuri sunt, Theo-
logorum, hoc opus esse. Sunt e-
nim literæ sacræ omninò inex-
haustus

PRÆFATIO.

haustus quidam fons, atque adeò abyssus, sapientiæ diuinæ. Neque tamen propterea desperandum est, de aliquo saltem pij conatus atque studij successu. Hoc animo & hac fiducia, superioribus aliquot mensibus, per id tempus, quo mihi ad certas dierum atque horarum vices, à ministerij mei laboribus respirare, & priuatis studijs incumbere licuit, circa Psalmos gratum tale aliquid sum conatus. Cumque aliquousque progressus, studium hoc meum, neque infortunatum esse, neque Ecclesiæ Dei infructuosum fore, animaduertentem: visum est in præsentis specimen aliquod huiusce conatus mei pio Lectori exhibere. Et

PRÆFATIO.

in bonam spem venio, non de-
fore, quos huiusmodi labor
afficiat, ædificetque: fore etiam
multos, qui à me commonefa-
cti, atq; exemplo meo excitati,
& doctius & diligentius in hoc
genere scriptionis, pro ædifica-
tione rudiorum & simplici-
rum, vel mecum, vel etiam sine
me, sint laboraturi. Quod si De-
us in posterum mihi quoq; vi-
tam, valetudinem & vires beni-
gnè concesserit ac prorogaue-
rit: faciam & ego, quod mea-
rum est partium, neque patiar
vt quisquã in me diligentia &
fidei aliquid eo in officio desi-
deret. Hoc tempore autem e-
mittere volui Psalmum CXX-
VIII. Cùm enim ille de Coniu-
gio

PRÆFATIO.

gio multa præclara habeat, & propterea passim in Ecclesijs ad nouorum coniugum initiationem & publicam consecrationem decantetur: dignus certè est, qui quàm diligentissimè explicetur, & ex quo sapientiæ diuinæ thesaurus erutus in omnium piorum conspectum & intelligentiam adducatur. Vobis autem Ornatissimi viri ac Domini, quicquid huius est, dedicare placuit, cum alias ob causas, tum quia vterque nunc recens, hoc genus vitæ, cuius rationem præsens hic Psalmus noster maiore sui parte explicat, ingressi estis: quando nimirum tu Domine Christiane, viduus, cum pijsissima & honestissima

PRÆFATIO.

matrona, Margaretha zum Iun-
gen, ipsa etiam vidua, matrimo-
nium iniisti: tu verò, Ioannes
Philippe, maximæ spei Iuuenis,
Margarethæ ab Holtzhausen,
commendatissimæ sua laude
virginis, factus es maritus. Quia
enim more est receptum, vt ferè
nouis coniugibus, qui sunt e-
iusmodi, Epithalamia scriban-
tur, & connubia eorum con-
gratulationibus pijs cohone-
stentur: ego quod optimum eo
in genere habeo, nempe Epitha-
lamium hoc sacrum, ipso Spiri-
tu sancto authore scriptum, &
à me ita vt dixi, explicatum, vo-
bis offero. Neque dubito, quin
vos, & vobiscum omnes pij le-
ctores, plerasque omnes huius
Psalmi

PRÆFATIO.

Pfalmi materias seu rerum locos, ordine, breuiter, & perspicuè à me hîc annotatas & explicatas esse, iudicaturi sitis: simul etiam spero, gratam vos habituros esse huius tractationis sub nomine vestro factam editionem: & hanc ipsam vtilitatis aliquid Ecclesiæ Christi esse allaturam. Adieci autem huic Psalmo illum quoque, qui numero est CXVII. itemque Euangelium de Circumcisione Christi Saluatoris: & dictum Iohan. 20. de Scriptura Christum nobis manifestante: omnia eadem Methodo ac ratione, cum priore illo Psalmo, explicata. Consilium verò meum est, per omnē hanc præsentium sacrae Scripturæ locorum

PRÆFATIO.

corum tractationem, Theologiae studiosis, aliquid, quod iudicent, quodque eos iuuet, & quod imitentur, imitandoque magis excolant, si velint proponere. Si igitur consilio meo euentus responderit: eò melius ego videbor laborem & officium meum collocasse. Valete. Francofurti ad Moenum: 5. Feb. quo die tu quidem Domine Christiane in Scabinorum numerum es cooptatus. Anno 77.

*Prestantia vestra
studiosiss:*

Petrus Patiens.

AD LECTOREM.

In hac Resolutione, mihi singulorum locorum omnem thesaurum atq; vim ex suo textu pro viribus eruenti, seorsimq; in conspectu tuo ponenti, sæpè circa plures locos vna eademq; doctrina repetenda fuit, sæpiusq; vt & mihi & expectationi tuæ satisfacerem, pluribus in locis idem dicendum. Id oro ne ^{ταυτ ελεγιζου} otiosam esse suspiceris: sed potius naturam cuiusq; loci, siquidem is integer erui & tanquam corpus quoddam vnum & perfectum ante oculos tuos constitui debuit, id ita requisivisse statuas. Quod igitur mihi nõ graue fuit suis in locis iterum iterumq; annotare: hoc quaeso, tu etiam sine fastidio legere, & tanquam in loco repetitum totiesq; inculcatum accipere, nõ dedigneris. Vale.

AD LECTOREM

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Small, illegible markings or text at the bottom of the page.

PSALMVS

CXXVIII.

ARGVMENTVM.

ST Epithalamium sacrum, auctore Spiritu sancto per Regium Prophetam Dauidem omnibus pijs coniugibus scriptum: vt ex eo tum coniugij seu coniugalis vitæ dignitatem atque gloriam rectè æstiment, tum consolationem in omnibus œconomica vitæ difficultatibus petant, percipiantq̃. Occurrunt autem hîc simul alij etiam plures loci: vt in *αναλύσει* est videre.

CANTICVM GRADVVM.

1 *Beatus est omnis qui timet*
DOMINVM: *qui ambulat in vijs eius.*

2 *Laborem manuum tuarum*
quia

RESOLVTIO.

quia manducabis: beatus es
& bene tibi est.

3 Vxor tua sicut vitis fructifera
in lateribus domus tue, filij
tui sicut plantule oliuarum
circum mensam tuam.

4 Ecce sic benedicetur vir, qui ti-
met DOMINVM.

5 Benedicat tibi DOMINVS
ex Zion: & videas bonum
Hierosolymæ, omnibus die-
bus vitæ tuæ.

6 Et videas filios filiorum tuo-
rum, pacem super Israël.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΣΕΥ

Resolutio huius Psalmi in

suas materias seu

locos.

DE

PSALMI CXXVIII.

I.

DE DEO,

1 **D**Eus est nobis timendus, seu, timeri
2 & coli à nobis debet. *ψ. 1. 4.*

Viz Dei sunt officia vocationis cuiusque nostrum, ab ipso Deo nobis in verbo eius demandata, *ψ. 1.*

3 Deo secundum verbum illius obedientiam præstare debemus: quod Psalmista vocat in vijs Domini ambulare. *ψ. 1.*

4 Deus olim habitavit in Zion (quæ hodie est Ecclesia) tâquam in cælo quodam suo, seu certa Regni sui sede. *ψ. 5.*

5 De Zion, hoc est, de sede cultus sui, quam in medio Ecclesiæ suæ habet, benedictionem ac dona sua Deus emittit ac largitur. *ψ. 5.*

6 Est igitur Deus, benedictor, seu, Deus benedicens: hoc est, proprium DEI est benedicere, vel, quia dicere eius facere est, benefacere hominibus. *ψ. 5.*

7 De benedictione porrò seu beneficijs Dei, illa hoc in loco commemorantur: omnis fœlicitas seu beatitudo nostra. *ψ. 1. 2.* laborare posse manibus. *ψ. 2.* victum sibi parare & eodem frui posse. *ψ. 2.*

RESOLVTIO.

se. v. 2. vxorem habere, & hanc quidem
fœcundam. v. 3. liberos gignere, deq;
ijsdem quod læteris habere, v. 3. facul-
tatum aliquarum, vt domus, vt men-
sæ, vt vitis & oleæ, possessio & proprie-
tas. v. 3. Hierosolymæ seu Ecclesiæ sta-
tum florentem videre. v. 5. dies vitæ
suar plures, & hos quidem fœlices nu-
merare. v. 5. posteritatem suorum li-
berorum videre, v. 6. Israëlis, hoc est,
totius Reipublicæ statum tranquillum
& prosperum videre, v. 6.

II.

DE PIETATE.

- 1 **P**ietas est, timere Deum, & in vijs eius
ambulare, v. 1. 4.
- 2 Pij igitur, sicuti hic periphrastice de-
scribuntur, sunt, qui timēt Dominum,
& ambulant in vijs eius. v. 1. 4.
- 3 Pietatem Deus à nobis requirit, & vult vt
pij simus, v. 1.
- 4 A pietate non modò non alienum, sed
quàm maximè etiam cum ea coniun-
ctum est, laborare manibus, v. 2. quæ-
rere & parare sibi victum, & eodem
frui, v. 2. vxorem ducere & habere, v. 3.
vxori

PSALMI CXXVIII.

uxori cohabitare, & liberos ex ea gignere, ψ . 3. 6. proprium tenere, quale est, victus, domus, mensa, & quæ his rectè annumerantur, vitis atque olea, ψ . 2. 3.

Pietatem tanquam effectus & præmia commitantur ac sequuntur, secundum hunc quidem Psalmum, illa: omnis generis felicitas & beatitudo, ψ . 1. 2. victus necessarius & honestus, ψ . 2. vxor fecunda & prolifera, ψ . 3. proles numerosa simul & generosa, seu vt Græciloquuntur, πολυτεννία καὶ εὐτεννία, ψ . 3. benedictio Domini, ψ . 4. 6. Ecclesiã habere & videre florentem, ψ . 5. vitam agere longam & felicem, ψ . 5. habere nepotes, seu filios filiorum, ψ . 6. Reipublicæ totius tranquillitatem & prosperitatem cum gaudio spectare, ψ . 6.

III.

DE TIMORE DEI.

TImor Dei est cultus seu religiosa observatio Dei, ψ . 1. 4.

Eum ab omnibus nobis hic Psalmus requirit, ψ . 1. 4.

Est autem non homo nobis metuendus,

B   aut

RESOLVTIO.

- aut alia creatura, sed DEVS, *ψ. 1. 4.*
- 4 Timori Dei cognatum & affine est: in vijs Domini ambulare, *ψ. 1.* Atque huc etiam illa pertinent, quæ suprâ, loco secundo, obseruatione quarta, cum pietate coniuncta esse ostendimus.
- 5 Fructus seu præmia & veluti effecta timoris Dei, sunt omnia illa, quæ suprâ, loco secundo, obseruatione quinta, ordine ex hoc Psalmo, tanquam pietatis præmia, commemorauimus.

III.

DE BONIS OPERIBVS.

- 1 Bona opera facere, seu nouam obedientiam præstare, Dauidi hoc in loco est, in vijs Domini ambulare. *ψ. 1.*
- 2 Bona opera non sunt, nisi quæ sunt viæ domini, & in via Domini præstantur: hoc est, quæ Deus nobis præscripsit ac mandauit, vt in ijs ambulemus: seu quæ Deo testimonio verbi & voluntatis Dei quòd ipsi placeant grataque sint, ostendi ac demonstrari potest. *ψ. 1.*
- 3 Bona opera seu nouam obedientiam Spiritus sanctus à nobis omnibus præstari postulat, *ψ. 1.*
- 4 Fiunt autem & fieri possunt bona opera non

PSALMI CXCVIII.

non nisi à timentibus Deum seu pijs & fidelibus, & secundum verbum Dei ambulanti-
bus, v. 1.

5 Bonorum operum studium hoc in loco vehementer approbat & insigni laudatione comendat Spiritus S. v. 1. 4. 7.

6 Ex bonis operibus hic à Dauide illa commemorantur, obedientia vniuersalis erga verbū Dei in omni vita & cōuersatione nostra, quæ est, ambulare in vijs Domini, v. 1. laborare suis manibus aliquid boni, v. 2. manducare laborem manuum suarum, hoc est, rebus labore suo partem frui, v. 2. vxorem ducere & sibi habere, v. 2. liberos & posteritatem legitimè, hoc est, nō per scelus, sed in coniugio, gignere & procreare, v. 3. vxorem & liberos sibi facere commensales seu commanducatores, hoc est, à se instructa mensa, & victu laboribus manuum suarum parto, eos alere, v. 2. 3. de aliorum prosperitate, & nominatione de Ecclesiæ ac Reip. incolumitate ac bonis lætari, v. 5. 6.

7 Præmia & fructus ambulationis in vijs Domini seu bonorum operum, sunt oīa illa, quæ antea tanquam pietatis p̄mia, loco secundo, obseruatione quinta, sunt enumerata. Sunt eī generis effecta ad speciem quoq; referenda. B 2 DE

RESOLVTIO.

V.

DE BEATITVDINE.

- 1 **B**eatitudo hîc fœlicitatem seu prosperum & fœlicem statum hominis significat, *ÿ. 1. 2.*
- 2 Omnis beatitudo nostra à Deo dependet, & ab illo tanquam auctore & fonte in nos proficiscitur ac manat, *ÿ. 1. 4. 5.*
- 3 Beati seu fœlices in hoc Psalmo primùm omnium prædicantur, timentes Dominum, hoc est, amantes & studiosè perdiscentes verbum Dei, & Deum ipsum non aliter quàm ille se in verbo suo reuelauit, agnoscentes, eundemq; vt omnium suorum consiliorum atque actionum inspectorem & iudicem semper ob oculos positum habentes, ac reuerentes, *ÿ. 1.* deinde, ambulantes in vijs domini, hoc est, vera obedientia vitam & omnem conuersationem suam doctrinæ cœlesti, quâ profitentur, conformantes, *ÿ. 1.* Item, qui in hoc mundo, tum ipsi omnium hominum iudicio pro infœlicissimis habentur: videlicet, ex laboribus manuum suarum victitantes & familiam alentes, *ÿ. 2.*
Item,

PSALMI CXXVIII.

Item, mariti qui cōiugium habent fœ-
cundum, & ab vxoribus suis egregia
sobole beantur, *ψ.* 3. prolem habentes
aliquantam, & hanc bene generosam,
ψ. 3. benedictione omnis generis à
Deo ditati, *ψ.* 4. 5. Ecclesię statum fœli-
cem in suo loco habentes, *ψ.* tamen vul-
gò parui fieri solet, *ψ.* 5. vitam suã pro-
longãtes, *ψ.* 5. liberorum suorum libe-
ros atque posteritatem videntes, *ψ.* 6.
Reip. tranquillitatem oculis in vita sua
spectantes, *ψ.* 6.

VI.

DE LABORE.

Laborem præcipit & requirit à nobis
hic Psalmus, *ψ.* 2.

Personæ quibus ex verbo & volunta-
te Dei laborandum est, sunt hoc in lo-
co, *psij.* seu, timentes Dominum, & in
vijs eius ambulantes, *ψ.* 1. & in his no-
minatim coniuges, præcipuè verò ma-
riti, qui etsi promissionem sustenta-
tionis diuinæ habent, tamen ex o-
bedientia erga D E V M laborare &
laboribus manuum suarum bene-
dictionem Dei quærere & sibi suisque
victum

RESOLVTIO.

- 3 **3** victum parare debent, *¶*. 2. 3. 4. Obseruandum hic etiam illud est, quòd Psal. vniversos & singulos nos in secunda persona alloquens, vniversis & singulis laborem suum præcipit, neq; quenquam ex nobis vult esse otiosum, *¶*. 2.
- 4 **4** Labor omnium communissimus, est manuarius, seu qui manibus fit: cuius tamen appellatione omnia cuiuscunque vocationis officia atque opera intelliguntur, *¶*. 2.
- 5 **4** Labores piorum, quantumuis sæpe viles, contempti, atq; etiam sordidi habeantur atq; sint, boni operis tamè laudem & gloriã apud Deum habent, & quàm maximè Deo probantur atq; placent, *¶*. 2.
- 6 **5** Laboribus occupati, non sicuti ratio ipso rum & omnium aliorum hominum iudicat, miseri sunt & infœlices: sed, quòd Spiritus sanctus hic de eis pronúciat, fœlices & beati, ac bene omnino habent. Sciunt enim se ex mandato Dei, laborare, & in vocatione Domini tam esse negotiosos; atq; hinc labores suos Deo quàm gratissimos esse: sciuntque benedictionis diuinæ habere, *¶*. 1. 2.
- 6 **6** Laborũ finis atq; vsus in rebus humanis, est:

PSALMI CXXVIII.

est: vt per eū (quod per mendacia, fraudes, imposturas, furta & rapinas, impij faciunt) victum & mensam victu necessario instructam, nobis ac domesticis nostris paremus, *ψ*. 2. 3.

- 7 Laborum, quos pij in sua quisq; vocatione faciunt, premia & fructus sunt: beatum esse & prædicari, *ψ*. 1. 2. bene habere, nempe, quò ad conscientiam & externa bona, *ψ*. 2. victum & amictum, seu mensam & necessariam alimoniam ex illis pro se ac domesticis percipere, & habere: & ijsdem suauiter cum suis frui. Vtrunq; enim hîc promittitur, *ψ*. 2. 3. omnis generis benedictio diuina: quam Spiritus sanctus ideo promittit laboriosis, vt ex hoc ipso magnitudinem gratiæ Dei, qua vocationum molestias, ex natura sua pro maledictione diuina, & peccati pœna habendas, in benedictionem conuertit, *ψ*. 4. 5.

VII.

DE MANIBVS.

1 **M**anus, laborum vocationis cuiusq; proprium & q̄ maximè idoneum sunt organum seu instrumentū *ψ*. 2.

RESOLVTIO.

- 2 Manibus non otiaudum est, sed laborandum, *ŷ. 2.*
- 3 Manibus nostris est nobis victus quarendus, *ŷ. 2.*
- 4 Manibus laborantes, nō, vt ipsi sibi videntur, miseri sunt, sed beati, *ŷ. 2.*
- 5 His, qui manibus suis labores vocationū necessarios faciunt, promittitur à Deo quòd inde victum necessarium percipere, eodemq; cum suis iucundè frui debeant. Id enim vocat Spiritus sanctus laborem manuum suarum manducare, *ŷ. 2.*

VIII,

DE VICTV.

- 1 **V**ictum, qui cibum & potum, & alia ad alimoniam necessaria pertinentia comprehendit, suum cuique propriū Scriptura permittit, *ŷ. 2.*
- 2 Vult Deus vt quisque honestis laboribus in vocatione sua victum sibi paret: neque vel in otio delicietur de suo, vel de alieno tanquam suo viuat, vel per malas artes victum sibi quærat, *ŷ. 2.*
- 3 Victum hominibus promittit Deus, *ŷ. 2.* promittit autem illum pijs, hoc est, timenti-

PSALMI CXXVIII.

mentibus Deum, & in vijs eius ambulantes: & opera atque labores vocationum suarum debita fide ac diligentia obeuntibus, *ψ. 1. 2.*

4 **V**ictus, etsi laboribus nostris paratur, tamen quia & promittitur laborantibus à Deo, & ex benedictione Domini hic venire dicitur, non tam à nobis partus quàm à Deo nobis datus, Deiq; benedictio seu donum esse, iudicari debet, *ψ. 2. 4.*

5 **V**ictu laboribus suis parto & parato, mensæque etiam pro domesticis imposito, suauius & iucundè frui, tum permissum est pijs, tum promissum illis auctore Spiritu sancto est, & ab eodem magnæ fœlicitatis nomine commendatur, *ψ. 1. 2. 3.*

IX.

DE CONIUGIO.

4 **C**onjugium non est aut pietati contrarium, aut ab ea saltem alienum: sed Spiritus sanctus his qui timēt Dominum, & in vijs eius ambulant, illud permittit, ac tanquam rem ipsis optimo iure conuenientē, attribuit, *ψ. 1. 3.*

RESOLVTIO.

- 2 Coniugum officij est, primùm omnium, timere Deum & in vijs eius ambulare, *ψ.* 1. deinde, laboribus vocationis suæ incumbere, *ψ.* 2. cohabitare sibi inuicem, in eademq; domo atq; ad eandem mensam simul accumbere, *ψ.* 3. liberos & posteritatem aliquam vnâ gignere & procreare, *ψ.* 3. 6. sibi ac suis mensam victumq; necessarium honesto labore parare, *ψ.* 2. 3. Ecclesiam amare ac de bonis eius spiritualibus & corporalibus lætari. *ψ.* 5. Reipublicæ commodis studere, & super ijs non aliter quàm in suis gaudere, eiq; gratulari, *ψ.* 6.
- 3 Coniuges eiusmodi pro hominibus summè fœlicibus ac beatis, proq; benedictis Domini sunt ex hoc Psalmo habendi, *ψ.* 1. 2. 3. 4. 5. 6.
- 4 Pij coniuges habent varias promissiones: videlicet victus necessarij, *ψ.* 2. 3. facultatum nonnullarum, vt domus, & mensæ propriæ, & quæ his rectè connumerantur, vitium atq; oliuarum, *ψ.* 3. fœcunditatis amplissimæ gratissimæq; *ψ.* 3. 6. omnigenæ benedictionis diuinæ, *ψ.* 4. 5. boni status Ecclesiæ, quæ & ex multis pijs œconomij ipsa bona est beneq; habet, & cùm in bono & fœliciter statu est, materia fit magni gaudij singularis

PSALMI CXXVIII.

gulis, qui sunt in œconomia quaq; , potissimum verò coniugibus : vt qui rectius quàm iuniores de Ecclesia iudicēt, ac permultum sibi & posteritati suæ de fœlicitate eius gratulentur, v. 5. pacis & prosperitatis Reip. quæ nimirum similiter vt Ecclesia ex multis bonis fit ipsa etiam bona, & in bono posita, magnum affert gaudium bonis & pijs hominibus, mutualque inter coniuges ipsos & eorundem sobolem excitat gratulationes, v. 6.

Ad coniugij fœcunditatem quod attinet, sequetur de ea peculiaris locus.

X.

DE MARITIS.

Maritim fieri & esse, hoc est, vxorem ducere atq; habere, in tantum non est à pietate & honestate alienum, vt Spiritus sanctus hîc expressè cuilibet viro timenti Dominum, & in vijs eius ambulanti, nō solùm id permittat: verum etiam tanquam peculiare aliqd tribuat, & à Domino cum multa benedictione hoc bonum ei pmittat, deq; eodē accepto illi gratuletur. quo ipso simul solitariã vitam vt miserã traducit & vagas libidines detestatur, atque ad
coniu-

RESOLVTIO.

- coniugium masculos nominatim inui-
tat. *¶* .1.3.4.5.
- 2 Mariti officium est, vt sit pius, hoc est, ti-
meat Deum & in vijs eius ambulet, *¶*.
1. 4. vt laboribus honestis sibi victum
paret, *¶*. 2. vt domum propriam, ceu
nidum, in quo cum vxore & liberis vi-
tam honestè toleret, sibi comparet at-
que seruet, *¶*. 3. vt habitet in vna ea-
demque domo cum sua vxore, & hanc
suz etiam mensæ adhibeat, *¶*. 3. vt con-
suetudine coniugali sibi liberos ac po-
steritatem de se & vxore sua gignat ac
procreet, *¶*. 3. 6. vt suis domesticis, quo-
rum præcipua pars sunt liberi, mensam
instruat, victumque necessarium præ-
beat, *¶*. 3. vt vxorem, liberos victum,
& possessiones suas, benedictionem ac
donum Dei esse agnoscat, *¶*. 2. 3. 4. vt
de prosperitate sua & aliorum in Do-
mino lætetur, Deoque pro ea gratias
agat, *¶*. 5. 6.
- 3 Maritus pius & in vocationis suæ officijs
sedulus, licet aliquando miserè habe-
re videatur, beatus tamen hîc prædica-
tur à Spiritu sancto, & promissionem
benedictionis diuinę copiosam habet,
¶. 1. 2. 4. 5.
- 4 Benedictio autem pio ac probò marito
hîc

PSALMI CXXVIII.

hîc concessa, in istis cernitur: quòd mā-
ducat manuum suarum laborem, hoc
est, & parat sibi honestè victum, & frui-
tur eodem iucundè. *ψ.* 2. quòd vxorem
habet multa & egregia prole fœcun-
dam, *ψ.* 3. quòd habet liberos ac poste-
ritatem, de quibus anima ipsius late-
tur, *ψ.* 3. 6. quòd domum, mensam, at-
que etiam vitem ac oleas proprias ha-
bet, *ψ.* 3. quòd Ecclesiæ bona videt at-
que hinc materiam gaudij habet, *ψ.* 5.
quòd vitam in multos annos produ-
cit, *ψ.* 5. quòd Reipublicæ communi-
bus bonis exhilaratur, *ψ.* 6.

3 Marito propria bona habere ac possidere
licet: idque eò magis, quia Deus hîc ei
domum & mensam permittit, & pro-
mittit, eaque in benedictione ponit,
ψ. 3. 4.

XI.

DE VXORIBVS.

1 **V**Xorem pio homini habere permis-
sum est, quippe quæ à Spiritu san-
cto hîc expressè, tanquam eximi-
um & singulare bonum, timenti Do-
minum, & in vijs eius ambulanti tri-
buitur,

RESOLVTIO.

- buitur, *ŷ. 1. 3.*
- 2 Promittitur etiam à Deo vxor, *ŷ. 3.* promittitur autem viro Deum timenti & reuerenti, *ŷ. 3.*
  - 3 Est igitur vxor donū Dei, quia ex promissione & benedictione Dei viro continetur, *ŷ. 3. 4.*
  - 4 Vxor sua cuiq; propria fit, neq; vel plures vnus, vel vna pluriū vxor habeatur, *ŷ. 3.*
  - 5 Vxoris fœcūditas pio promittitur, *ŷ. 3.* est igitur ea donum Dei, non autem humanae voluntatis atq; virium opus, *ŷ. 3.* estq; non, vt multi iudicant, malum, sed benedictio Dei, *ŷ. 4.* vxorem fœcundam, & marito domum prole impietatem comparat Spiritus S. viti frugiferæ, domum circumdanti, ac patrem familiâs, & aspectu, & spe fructus, & ipsi suo vsu, multum exhilarati, *ŷ. 3.* Itaque fœcunditas vxoris, tum ipsiusmet decus est, tum domus totius in qua illa matrem familiâs agit, ornamentū, *ŷ. 3.*
  - 6 Officium vxoris est, à marito suo non diuisam esse, sed in eadem domo ei commorari, eademq; communi mensâ cum eo vti, *ŷ. 3.* per consuetudinem conjugalem marito suo liberorum atq; posteritatis alicuius procreandæ organum existere, *ŷ. 3. 6.* domus suæ similiter

PSALMI CXXVIII.

similiter vt vitis habitationem aliquã
circundat & concludit, custodem esse,
& eandem, similiter vt vites exornant
& des aliquas, pietate, castitate, diligen-
tiaque & fide in omni suo officio exor-
nare, v. 3. ita se gerere erga maritum, vt
ei non spinetum sed vitis grata, non
maledictio sed benedictio DOMINI,
non virga aut flagellum, sed honorari-
um & salutare munus, Dei que de cælo
insigne donum, esse cognoscatur, v.
3. 4.

XII.

DE FOECUNDI-
TATE.

- 1 FOECunditas seu generationis donum
in vxore prolifera potissimum ac
propriè cernitur, v. 3.
- 2 Promittitur viro timenti Deum & in vijs
eius ambulanti, v. 1. 3. 4.
- 3 Est non naturæ aut humanæ sapientiæ at-
que artis opus, sed donum Dei: quia &
à Deo promittitur coniugibus, & be-
nedictio Dei hîc nominatur, v. tertio,
quarto.
- 4 Labores necessarij non ita exhauriunt
aut

RESOLVTIO.

aut frangunt naturam, vt ad generandum inhabilis & minus idonea existat: sed secundum hunc Psalmum, & laborantes generare, & generantes laborare dicuntur, *ψ. 2. 3.*

5 Effectus seu fructus fœcunditatis sunt: filij, & filij filiorum, qui sunt, nepotes, pronepotes, abnepotes, &c. *ψ. 3. 6.*

6 Commendat autem Spiritus sanctus fœcunditatem in talibus personis, quæ sint, maritus vnus suæ vxoris, & vxor vnus sui mariti, & hi quidem in vna eademq; œconomia ac domo sibi inuicem cohabitantes: non autem inter eos, qui aut illegitimè & extra coniugium per scelus, hoc est, scortationem aut stuprum, vnà viuunt, aut cùm coniuges sint, per alias tamen atq; alias domos dispersi sunt & à se inuicè ad tempus bene longum separati, aut extra thorum coniugalem dissolutè viuunt, ac vagis libidinibus sese polluunt. *ψ. 3. 4.*

7 Magnam & singularem gratiam in vita coniugali & œconomica habet fœcunditas, ita, vt hoc nomine à Spiritu sancto comparatur amœnitati & gratissimè fœcunditati vitis, cuius tum aspectu tum suauitate fructus, cuius tum animumque & corpus hominis totum iucundè

PSALMI CXXVIII.

iucundè affici, recreari, & veluti pasci,
neque sic tamen fruèdo exatiari posse,
omnibus notissimum est: vt ab omni
pietate atque etiam humanitate pror-
sus alienos esse oporteat eos, qui gra-
tissimum hoc Dei donum fugiunt, o-
derunt, detestantur, & quantum pos-
sunt, à sese & alijs prohibent: cùm spe-
ratur, aut cùm præsens adest, subuer-
tunt, *ψ*. 3.

XIII.

DE LIBERIS.

1 **L**iberi sunt donum & benedictio Dei,
2 *ψ*. 3. 4. 6.

Sui cuique proprij sint liberi, neq; in
populo Dei confusio eiusmodi, qua
neque proles parentem suum, neq; pa-
rentes prolem suam agnoscant, obti-
neant aut feratur, *ψ*. 3. 6.

3 Liberos sibi quisque ex coniugio, non ex
scortatione aut stupro, & ex sua vxore,
non autem ex aliena, gignat, *ψ*. 3.

4 Liberis suis mensam instruant ac parent-
sui parentes: idque de labore manuum
suarum, hoc est, parentes debent libe-
ris suis nutritionem, *ψ*. 2. 3.

C

5 Liberi

RESOLVTIO.

- 5 Liberi cum parentibus eidem mensæ pos-
sunt accumbere, §. 3.
- 6 Liberi, si vel in utero matris adhuc gesten-
tur, vel ab uberibus matrum dependen-
t: vuis seu botris à sua vite dependen-
tibus, secundum hunc Psalmum assimi-
lantur. cum verò ad mensam, secundum
ætatem ac staturam & suum in omni-
bus rebus pijs & honestis profectum
dispositi sedent, corporisq; etiam va-
letudine ac decore tum parentes suos
suauiter afficiunt, tum eosdem, tanquã
larga Dei benedictione ditatos, alijs
cõmendant: surculis seu plantulis oli-
uarum à Spiritu sancto conferuntur,
§. tertio.
- 7 Filios filiorum videre, peculiare donum
Dei est, & parentum ætate prouecto-
rum singulare decus atq; oblectamen-
tum, §. 6.

XIIII.

DE VITE.

- 1 **V**itis Dauidi etiam nota fuit, §. 3.
- 2 Vitem maximè sua commendat fræ-
cunditas: hoc est, si fructifera sit,
& ferax vuarum, è quibus collectis vi-
num

PSALMI CXXVIII.

- 3 vinum extorqueatur, *ŷ. tertio.*
Soliti sunt veteres, vt & nos, domi suæ vites
ferere, & secundum ædes suas ordine
suo ponere, educatasq; & in latera do-
mum ramis suis distributas, alliga-
tasque, non modò ipsarum habitatio-
num ornamentum, sed sui ipsorū quo-
que suauis quoddam oblectamentum
constituere: id quod rectè fit, tum quia
specie illarum nihil potest fieri ornatius
& iucundius, tum quia illæ fructus
sui magnam nobis ostendunt atq; ex-
hibent vtilitatem cum singulari suauitate
coniunctam: taceo quòd de alijs
etiam multis & magnis rebus nos pos-
sunt admonere, *ŷ. 3.*
- 4 Viti frugifera, quæ domui circumducta
eandem viridi tegumèto induit ac cir-
cumuestit, atq; tam aspectu ipso quàm
vtilitate sua nos lætificat, confertur à
Spiritu sancto vxor fœcunda, & sobole
generosa maritum suum beans, *ŷ. 3.*
- 5 Liberi verò generosi, & profectus alicuius
in pietate, virtute & artibus humano
generi vtilibus & necessarijs spem de
se præbentes, vuis seu botris de vite
sua pendentibus & vberem vindemi-
am | promittentibus comparantur, *ŷ.*
tertio.

RESOLVTIO.

XV.

DE OLEA.

- 1 **O**lea seu oliua Dauidi nota fuit, *ψ. 3.*
- 2 Cultores eius solent magnam diligentiam in plantatione & collocatione ipsius adhibere, *ψ. 3.*
- 3 Proprietas & vsus eius est: quòd tum oculos animumq; cultoris sui atq; etiam cuiuscunq; spectatoris, succrescendo, ac præter Creatorem Deum, industriam quoq; illius à quo confita est, commendando, quàm suauissimè afficit: tum fructum fert eiusmodi, qui vsibus multis & magnis in hac vita sit accommodatus, *ψ. 3.*
- 4 Oliuarum surculis & ramis, authore Spiritu sancto, filij familiàs, corporibus vegeti, ætate florentes, valetudine integri & firmi, dotibus ingenij præstantes, & spe eximij profectus conspicui, maximè quando parentum mentis suis quisque ordine accumbunt, conferuntur.

XVI.

DE DOMO.

Domus

PSALMI CXXVIII.

Domum seu habitationem suam cui
que propriam Spiritus sanctus per
mittit, *ψ. 3.*

2 Domus hunc usum habet, quod est recep-
taculum & habitatio, in qua paterfa-
miliam cum vxore & liberis suis tum i-
psi vnà viuunt, tum res ad victum ne-
cessarium pertinentes asseruant, & ijs-
dem commodè fruuntur, *ψ. 2. 3.*

3 Cùm domus quæque extrinsecus magno
opere, arte & sumptu exornari & spe-
ciosa reddi possit: Spiritus sanctus hoc
in loco simplicem & rusticum illum or-
natum præ alijs commendat, cùm vi-
tibus per latera sua circumductis con-
recta est & conuestita: quod hæ O-
pificem DEVM, eiusdemque arti-
ficium ac donum, aspectu pulcherri-
mum, & usu fructuosissimum, nobis ob-
oculos ponant, atque etiam simul &
vmbra sua fessos, & fructu suo langui-
dos ac siticulosos cum ingenti suau-
tate queant reficere, *ψ. 3.*

4 Ad supellectilem, qua domus nostræ in-
trinsecus necessariò instruuntur, men-
sa pertinet, ad quam paterfamiliam vnà
cum vxore & liberis accumbens labo-
re manuum suarum vescitur, *ψ. 2. 3.*

5 Domus cuiusque, & omnis commoditas

RESOLVTIO.

atq; vsus illius, pro benedictione Do-
mini debet haberi, *ψ. 3. 4.*

XVII.

DE MENSA.

- 1 **M**ensa pars supellectilis est in *eco-*
nomia necessaria, *ψ. 3.*
- 2 Propria mensæ possessionem atq;
vsus Spiritus sanctus pio homini per-
mittit, *ψ. 3.*
- 3 Vfus mensæ est, vt assideat ei paterfami-
liâs cum vxore & liberis suo tempore,
ordine, & loco: deq; illa manuum sua-
rum laborem & manducet ipse, & cum
suis illis domesticis cõmunicet, *ψ. 2. 3.*
- 4 Patres familiâs olim liberos suos sibi ad
mensam ex ordine assidere fecerunt,
ψ. tertio.
- 5 Mensa parentum, corona propria sobolis
cincta, similis est olearum, ordine con-
sitarum, lantationibus & ramis, de-
coro latoque sui incremento, & cultu-
rem, & spectatorem, iucundissimè af-
ficientibus, *ψ. 3.*
- 6 Mensam propria sobole, hospitibus &
conuiuis longè gratissimis, cinctam
habere, in magna & peculiari bene-
dictione

PSALMI CXXVIII.

diſtione DE I eſt ponendum, *ŷ.* ſecundo, tertio.

XVIII.

DE PROPRIETATE
BONORVM.

Proprium tenere, ſeu, propria bona & facultates poſſidere permittit homini pio Spiritus ſanctus, *ŷ.* 3.

Promittit etiam hic certarum rerum poſſeſſionem & dominium homini timenti Deum & in vijs eius ambulanti, *ŷ.* 1. 3.

Cum igitur alicui propriæ ſunt facultates; donum & benedictio Dei debent agnoſci, *ŷ.* 3. 4.

Ex ijs rebus quarum proprietas & dominium homini pio hic attribuitur, ſunt: victus proprius labore manuum paratus, domusque, & menſa, & vitis, & olea: quibus rectè & annumerantur, propria vxor & liberi: vt confuſionem tam perſonarum quàm rerum à Spiritu ſancto prorsus improbari intelligamus,

ŷ. 2. 3.

C 4

DE

RESOLVTIO.

XIX.

DE BENEDICTIO-
NE DEI.

- 1 **B**enedictio Dei, non animi aut sermo-
nis fausta imprecatio solùm est,
quemadmodum nos alijs benedi-
cimus: sed realem beneficentiam & be-
neficiorum diuinorum collationem
significat, vt cùm facit Deus vt uxorem
habeas fœcundam, & sobolem exopta-
tam, videasque bona Hierusalem & I-
sraëlis, *ψ.* 3. 4. 5. 6.
- 2 Dei benedictio exposita & parata est ho-
minibus, *ψ.* 4. 5.
- 3 De personis quibus ea contingit, singuli
nos sumus, *ψ.* 5. & in his nominatim e-
tiam viri, & quidem mariti, *ψ.* 3. 5. esse
tamen nos tales oportet, quibus Deus
delectetur, hoc est, qui Dominum ti-
meamus, & in vijs eius ambulemus,
ψ. primo.
- 4 Deus populo suo non tantùm è cœlo, sed
etiam ex Zione, & omni loco, in quo &
cultus verus exercetur, & DEVS ipse
habitat, benedicit, *ψ.* 5.
- 5 Benedictio Dei cernitur in pluribus re-
bus,

PSALMI CXXVIII.

bus, de quibus in præfenti psalmo illæ sunt: omnis fœlicitas nostra & beatitudo, *ψ*. 1. 2. labor manuum propriarum, *ψ*. 2. victus necessarius ex laboribus vocationis cuiusq; nostrum, *ψ*. 2. vxoris fœcunditas. *ψ*. 3. liberorum & posteritatis procreatio fœlix. *ψ*. 3. 6. facultatum aliquarum, vt domus, vt mensæ, vt vitis, vt oleæ, propria possessio, *ψ*. 3. Ecclesiæ prosperitatem oculis suis spectare, *ψ*. 5. ætatem in multam vsque senectutem producere, *ψ*. 6. Reipub. statum tranquillum videre, *ψ*. 6.

6 Benedictio Dei talis ac tanta res est, vt neque à doctoribus verbi prædicari satis, neque ab omni reliqua priorum multitudine pro dignitate agnosci & æstimari queat. Hoc enim acclamatio illa, **E C C E** sic benedicetur homo, ostendit, *ψ*. 4.

7 Omnia igitur bona, aliorum & nostra, & eorundem qualiscunq; & quocunq; sensu facta perceptio, Dei benedictio sunt atque dona, neque sine impietate humanæ sapientiæ & viribus, aut cæco casui, tribuuntur, *ψ*. 4. 5. 6.

X X.

DE ZIONE.

C 5

Zion

RESOLVTIO.

- 1 **Z**ion olim, vt & hodie vniuersa Ecclesia, locus & sedes erat cultus diuini, *ψ. 5.*
- 2 Zionem Deus habitationem sibi delegit & constituit, *ψ. 5.*
- 3 Ex Zione, tanquam cælo quodam suo, & propria Regni sui, quod in terris habet, sede, benedicit, seu benedictionem, suis necessariam, emittit **DEVS,** *ψ. quinto.*

XXI.

DE ECCLESIA.

- 1 **E**cclēsia, cuius vniuersæ & pars & typus est hoc in loco Hierosolyma, habet bona sua corporalia & spiritualia, *ψ. 5.* de ijs porrò in præsentia illa commemorantur: de laboribus manuum suarum manducare seu vitum habere, *ψ. 2.* coniugij fœcunditas, *ψ. 3.* liberorum generatio & fœlicitas, *ψ. 3.* 6. facultatum aliquarum possessio & proprietas, vt domus, mensæ, vitis, oleæ, &c. *ψ. tertio.* In laboribus & molestijs vocationem committantibus, scire, se beatum esse & benè habere, *ψ. 2. 3.* habere & experiri bene-

PSALMI CXXVIII.

benedictionem Dei, *ψ.* 4. 5. multos numerare dies suæ vitæ, *ψ.* 5. tranquillus & fœlix Reipub. status, *ψ.* 6.

2 Proprietates Ecclesiæ & eiusdem membrorum illæ hoc in loco occurrunt: timere Dominum & in vijs eius ambulare, *ψ.* 1. labores vocationis alacri animo subire & sustinere, *ψ.* 2. matrimonium magni facere, inque eo, si res ita ferat, viuere, *ψ.* 3. liberos legitimè gignere, genitosque donum Dei agnoscere, *ψ.* 3. 6. benedictionem Dei cum gaudio excipere, *ψ.* 5. 6. de aliorum communibus & priuatis bonis, tanquã de suis lætari, *ψ.* 5. 6.

3 Ecclesiæ suæ curam habet Deus & benedicit ei suaque in illam confert beneficia, *ψ.* 4. 5.

4 De Ecclesiæ commodis ac bonis lætari, ei que gratulari debemus, *ψ.* 5.

XXII.

DE BONIS.

1 **B**ona seu prosperitatem dat Deus, neque possumus ea ipsi nobis parare, *ψ.* quinto.

2 Dare vult autem ea Hierosolymæ & civibus

RESOLVTIO.

- 1 bus eius, hoc est, Ecclesiæ suæ & singulis membris illius, *ψ. 5.*
- 2 Aliorum bona videre, peræquè, vt ipsa bonorum participatio, in benedictione poni debet, *ψ. 5. 6.*

XXIII.

DE LONGÆVITATE.

- 1 **L**ongæuitas seu multi dies vitæ, Dei sunt donum & benedictio, *ψ. 5.*
- 2 Feliciorem verò & beatiorem senectutem hæc faciunt: si videas bene habere & florere Ecclesiam Dei, *ψ. 5.* si videas filios filiorum tuorum, *ψ. 6.* si videas Reipublicæ pacem & tranquillitatem, *ψ. 6.*

XXIIII.

DE REPUBLICA.

- 1 **R**eipublicæ, quam hîc sub nomine Israëlîs intelligimus, insigne bonum est, pax, seu, quietus & tranquillitas illius status, *ψ. 6.*
- 2 Israël seu populus Israëlîticus, omnisq; cõmunitas

PSALMI CXXVIII.

munitas ac societas ciuilis, pacem non habet, nisi ex dono & benedictione Dei, *ψ. 5. 6.*

3 Reip. tranquillitatem videre & super ea lætari posse: singularis est etiam benedictio habenda, *ψ. 5. 6.*

4 De prospero & quieto Reipublicæ statu omnibus lætandum est, eique congratulandum: neque pax eius vel quasi ad nos nihil attineat, negligenda est, vel, quod inquieta & seditiosa ingenia uanicè agunt, turbanda. *ψ. 6.*

XXV.

DE PACE.

1 **P**Ax seu bonus & quietus status rerum humanarum, Dei donum est & benedictio, *ψ. 5. 6.*

2 Estque in primis magnum in Republica bonum, *ψ. 6.*

3 Pacem aliorum & cum primis Reipub. in qua vnusquisque ex nobis uiuit, videre: magna Dei gratia & benedictio est, *ψ. 6.*

4 De pace, si passim obtineat, etiam atque etiã gaudere, deq; ea alijs gratulari, nõ autem

RESOLVTIO.

autem vel odisse vel turbare illam, debemus, v. 6.

XXVI.

DE PECCATO.

- 1 **P**eccati pœna sunt labores manuum, per se adeò molesti, vt ad subleuandam eorum molestiã opus sit consolatione Spiritus sancti, v. 2.
- 2 Ea verò peccati pœna per Dei gratiam de maledictione in benedictionem conuertitur, vt labores manuum suarum manducans beatus prædicetur, v.

2. 4.

PSAL-

PSALMVS

CXVII.

ARGVMENTVM.

FT vaticinium & doctrina de Regno Christi est: ostendens, ad quos illud pertineat: quali bona afferat: & qui cultus vicissim Deo à nobis, Regni illius ciuibus, debeantur.

¹ *Laudate DOMINVM omnes gentes: predicate eum omnes populi.*

² *Quoniam praevaluit super nos gratia eius: et veritas DOMINI in aeternum: Halleluia.*

ANA-

RESOLVTIO.
ANAAΥΣΙΣ SEV RE-
solutio huius Psalmi in suas
materias seu locos.

I.

DE DEO,

- 1 **D**eus laudandus est & prædicandus,
     ψ . 1.
- 2 Est non Iudæorum tantum, sed gen-
    tium quoque, & harum quidem vniuer-
    saram, Deus, ψ . 1.
- 3 Gratosus & propitiuſ est Deus, & gratiã
    nobis suam copiosè præstat, ψ . 2.
- 4 Est etiam verax & seruans promissorum,
     ψ . 2.
- 5 Aeternus est: vt qui sempiterna bona ha-
    bet, atque in nos confert, ψ . 2.

II.

DE REGNO CHRIS-
T I.

- 1 **C**hristi seu Messie Regnum bona non
    corporalia sed spiritualia, non ter-
    rena sed cœlestia, non caduca sed
    æterna habet, tractat, atq; nobis affert
    videlicet

PSALMI CXVII.

videlicet gratiam & veritatem: vt hinc
meritò Regnum gratiæ & veritatis, &
huius quidem sempiternę, dici merea-
tur, *ψ. 2.*

2 Ciues habet, non Iudæos solùm & circum-
cisos, qui sunt de familia Abrahæ: sed
etiam gentes, & vniuersarum nationũ,
quę sub cœlo sunt, populos atque fa-
milias, *ψ. 1.*

3 Non exiguum est, aut angustis certæ ali-
cuius terræ limitibus cõcluditur, Mes-
siæ Regnum: sed ad omnes gentium &
vniuersorum populorum terras atque
fines sese extendit, *ψ. 1.*

4 Cultus subditorum Christi & ciuium Re-
gni eius, proprius est: non circuncisio,
non immolatio victimarum, non alte-
rius cuiusquam Iudaici ritus observa-
tio, non sumptuum denique & impen-
sarum magnarum in certam rem pro-
fusio: sed quæ omnibus exposita est, &
vbiq; locorum ab omnibus omnium
ordinum hominibus fieri ac præstari
potest, Dei, in filio suo cum gratia & ve-
ritate patefacti, laus & celebratio, *ψ. 1.*

5 Aeternum esse Regnum illud oportet:
quia æterna bona habet, nobisq; con-
fert, *ψ. 2.*

RESOLVTIO.

III.

DE GRATIA ET MISERICORDIA DEI.

1. **G**ratia seu misericordia bonitatem & benignitatē significat, qua quis misero cuiq; , & quidem nihil tale merenti, bene vult & bene facit. *¶. 2.*
2. Ea hīc Deo omnipotenti, cœli terræque Domino tribuitur: vt is propitius Deus, seu Deus gratiæ agnoscat, *¶. 2.*
3. Versatur autem & occupatur ea gratia Dei, circa nos homines: vt vniuersi & singuli, in salutem nostram, nos illius participes fieri posse ac debere, intelligamus.
4. Neque verò Dauid se & Iudæos suos solos in gratiam hanc includit: sed ad societatem participationis eius omnes etiam gentes, & quoscunq; alios populos aduocat & assumit, *¶. 1.*
5. Quia & Iudæi & gentes, atque vniuersæ populorum omnium familiæ, tāquam miserrimi & perditissimi peccatores, ad participationem gratiæ Dei in Christo euocantur, & admittuntur: manifestum est, nihil virium, nihil dignitatis, nihil iustitiæ & meritōrū, esse in nobis.

PSALMI CXVII.

bis, per quod cōciliare nobis gratiam
possimus, aut propter quod Deus gra-
tiā nobis suam præstet: sed gratiā illam
Dei, prorsus gratuitam esse. Si eñ res se-
cus haberet: gratia, vt Paulus etiam lo-
quitur, nullo modo gratia foret, v. 2.

6 Gratiam iustificationis, quæ propria Re-
gni Christi est, Deus non tenuiter, non
parcè, non certa mensura, vt gratiam
donorum, nobis impertit: sed excellen-
ter eā præualere super nos sinit, vt tan-
quam cœlum aliquod immensum nos
obducatur atque operiat, ac veluti dilu-
uium in nos exundet, vel, vt Paulus lo-
quitur, superabundet, v. 2.

7 Neque etiā ad certum tempus beneficij
huius perfruitio nobis conceditur: sed
in omnem æternitatem, gratia Dei, tū
ipsa per sese durat, tum nobis constans
fixa; manet, v. 2.

8 Pro immensa illa gratia, debemus DEO
laudem, & nominis ipsius tam gratiosi
prædicationem, v. 1.

9 Ad gratiæ Dei concelebrationē alij alios
inuitare & exhortari debemus, v. 1.

III.
DE VERITATE
DEI.

RESOLVTIO.

- 1 **V**eritas, dictorum & promissorū constantiam & impletionem significat, §. 2.
- 2 **E**a hīc Deo tribuitur: vt sciamus, eū, quod ex gratia promisit, verum facere, & secundum verbum suum præstare velle ac posse, §. 2.
- 3 **V**eritas Dei nos homines respicit, & circa nos versatur, seque exerit: vt ne quis, quò ad sese & suam salutem, de ea diffidat aut desperet, §. 2.
- 4 **D**e veritate Dei non sola posteritas Abrahamæ, aut Israël carnalis, sed vniuersæ etiam gentes, populiq̃ue, qui sub cælo sunt, omnes, gaudere habent, §. 1. 2.
- 5 **D**eus veritatem suam non ad dignitatem aut indignitatem nostram attemperat, neque ex alterutra harum dependere illam finit, siquidem illi, **N**O S, omnes peccatores sumus: sed indignitatemq̃ue impletionis denegationemq̃ue impletionis promissorū diuinorum merentibus, eam præstat, §. 2.
- 6 **N**on exiguam, & propter tenuitatē quandam sui, contemnendam esse veritatem illam Dei, existimandum est: sed illustri & magnifica demonstratione eius, fecit Deus illam super nos prævalere.

PSALMI CXVII.

ualere, versiculo secundo.

7 Sed neque momentanea est, aut talis, quæ
per vices suas certas sese exerat, suoq;
tempore vel aliquantulum remittat,
vel in totum intercitat: sed æterna est,
inque æternum & ipsa sibi constat, et
nos prosequitur, prosequeturq;, v. 2.

8 Ob veritatem illam tantam, tamque con-
stantem & immotam, Deus toto pecto-
re nobis est laudandus ac celebran-
dus, v. 1. 2.

9 Ad veritatis Dei agnitionem & prædica-
tionem debemus nos inuicem exuscit-
tare, v. 1.

V.

DE CVLTV.

1 **C**ultus verus ex mandato verbi DEI
præstandus est, v. 1.

2 Præstandus autem Deo est: & non in
fictitium aliquod numen, sed in verum
Deum, referendus, v. 1.

3 Potissima eius pars est, laus & prædicatio
Dei, v. 1.

4 Non Iudæis solis scriptura cultum tribuit
sed ad societatem eius, gentes etiam, &
vniuersos alios populos, admittit &

D 3 vocat,

RESOLVTIO.

vocat: idque eò magis, quòd gratia & veritas Dei super omnes illos quoque inualefcit, §. 1. 2.

- 5 Non, vt maligni Iudæi faciunt, alter alteri societatem cultus diuini inuidere, aut alij alios ab eo malitiosè auocare, aut perbéue excludere ac repellere possumus, sed potius, quod David, verus Ifraélita & Iudæus, exemplo suo nos docet, ad communionem eius omnes alios homines debemus aduocare & asciscere, cumque accedunt, admittere, & cum gratulatione excipere, §. 1.
- 6 Excitari ad eum debemus consideratione gratiæ & veritatis diuinæ, ob quam & DEVS à nobis coli meretur, & nos ei gratitudinem hanc debemus vt ipsum tanquam DEVM nostrum colamus, §. 1. 2.

VI.

DE LAVDE ET PRAEDICATIONE DEI.

1 **L**Aus & celebratio Dei proprius & maximè principalis est Ecclesiæ DEI cultus, §. 1.

2 Ea præcipitur nobis in verbo Dei: & ex mandato

PSALMI CXVII.

- 3 mandato eius à nobis præstari debet, v. 1.
Non ipsi nos aut nostras virtutes & merita, neque etiam quæcunq; ab hominibus & humana ratione excogitata numina, sed solum verum Deum, benefactorem nostrum, laude nostra prosequi debemus ac celebrare, v. 1.
- 4 Personæ à quibus ea laus Dei requiritur ac præstari debet atq; potest, sunt, non Iudæi solum, sed gentes quoq; & populi vniuersi: qui quidem in eo se Israelitis debent coniungere, v. 1.
- 5 Vt eam Deo libenter ac studiosè præstamus & persoluamus: meritò nos consideratio gratiæ & veritatis diuinæ adducit atq; impellit, v. 2.
- 6 In laude ac celebratione Dei, quando nimirum ea à pluribus simul fit, vnanimitas, seu concordia, & animorum coniunctio, quàm maximè cernitur, v. 1.
- 7 Ad laudandum & prædicandum Dominum sedulò nos inuicem exhortari debemus & extimulare, v. 1.

VII.

DE ECCLESIA.

Ecclésiæ ciues, præter Iudæos seu Israëlitas,

RESOLVTIO.

litas, sunt etiam gentes, & vniuersi populi, per totum orbem terrarum dispersi, §. 1.

- 2 Bona, quæ ea sibi habet propria, & quæ à Deo illi præcipuè tribuuntur, sunt, nõ corporalia, sed spiritualia: non terrena sed cœlestia: non temporaria & caduca, sed sempiterna: nempe, gratia & veritas Dei, §. 2.
- 3 Ecclesia Deo vicissim cultum suum, de quo est laus, & gratiarum actio, seu grata nominis ipsius prædicatio, debet, §. primo.
- 4 Ecclesiæ membrorum mutua debet esse coniunctio, summaque animorum, quæ quidem in cultus societate potissimum cernitur, consensus & concordia, §. 1.
- 5 Ecclesiæ ciues seu membra debent sese inuicem ad cultum & omnia bona exhortari, & prouocare, §. 1.
- 6 Ecclesia, quia æterna bona habet, & ijisdẽ in omnem æternitatem perfruitur, ipsa etiam non potest vnquam intercidere aut perire: sed firma & immota manet in æternum, §. 2.

PSALMI CXVII.

VIII.

DE GENTIVM VO-
CATIONE.

- 1 Gentes & vniuersi populi terræ ad Ec-
clesiam Christi pertinent, & cum
Iudæis in vnam eandemque Ec-
clesiam sub vno & eodem Messia coe-
unt, *ψ. 1.*
- 2 Deus est, vt Iudæorum, ita gentium quoq;
Deus: vt his bene velit, ac bene faciat,
ψ. primo.
- 3 Bona, quibus gentes vnà cum alijs gaudēt
in Regno Christi seu Messie, sunt: gra-
tia & veritas Domini, de quibus antea
est explicatum. *ψ. 2*
- 4 Ipsæ gentes vicissim Deo laudem & nomi-
nis ipsius celebrationem debent, *ψ. 1.*
- 5 Cultus gentium non est circuncisio, aut
alius aliquis Iudaicus ritus: gentese-
nim manent gentes, & nihilominus
sunt populus Dei, & ipsius Dei culto-
res: sed laus & prædicatio illius, qui per
Christum & Euangelium ipsius eis in-
notuit, & gratiam veritatemque eis
suam exhibuit, *ψ. 1.*
- 6 Gentium vocationem Dauid non tantum

RESOLVTIO

prædicit vt Propheta: verumetiam ex
gloriæ Dei studio & cupiditate salutis
earum, toto pectore illam fieri, Deum-
que ab eis celebrari, cupit atq; exo-
ptat: nimirum longè diuerso animo,
quàm reliquum Iudaicæ gentis vulgus,
erga gentes conuertendas & conuer-
sas affectus, x. 1.

IX.

DE CONCOR- DIA.

1 **C**oncordia seu coniunctio animo-
rum in eiusdem cultus societate
atque vsu communi, potissimum
cernitur: sicuti hîc gentes, & ipsæ om-
nes inuicem coniunctæ & rursus hæ-
cum Iudæis, vnanimiter vnoque ore, vt
Paulus hoc interpretatur, Deum iu-
bentur glorificare seu laudare & con-
celebrare. x. 1.

2 Inter eos igitur, qui eiusdem Religionis
& cultus socij sunt, quàm maximè con-
cordia vigere, & animorum coniun-
ctio coli debet. x. 1. 3.

3 Ad colendum & seruandū inter nos con-
cordiam

PSALMI CXVII.

cordiam, & animorum coniunctio-
nem, communis noster omnium in re-
gno Christi cultus imprimis nos debet
impellere: tum quia mandatum DEI
est, vt omnes vnanimiter vnoque ore
laudationem debitam Deo persoluamus:
tum quia tales, qui animis inter
se dissident, alijque in alios secum o-
dia fouent, neque coniungere se ex a-
nimo cum alijs in cultu, neq; sin-
guli separatim Deo cultum
illum suum probare
possunt, &c.

DE

DE CIRCUNCISIONE CHRISTI, EVANGELIVM, LVCAE

Cap. 11. §. 21.

T postquã impleti sunt dies octo, vt circumcideretur puer: vocatum est nomen eius IESVS, quod vocatum erat ab Angelo, prius quàm ille in utero conciperetur.

ANALYSIS SEV RESOLUTIO huius Euangelij in suas materias seu locos.

I.

DE DIERVM OBSERVATIONE.

x **D**ierum certorum observatio, cum sine verbo Dei superstitiosa sit, atq; in pec-

DE CIRCUNCIS. CHRISTI.

in peccato haberi debeat, tunc solùm religiosa est, quando verbum Dei habet, seu ex verbo Dei sit, eidemq; consentanea est: sicuti de circuncisione ad certum diem infantibus danda expressum verbum Dei extat.

2 Circuncisioni infantum masculorum deputatus ac præfinitus fuit dies octauus.

3 Dies alicui rei præstitutos impleri, est, ex diebus illis, quos pro rei alicuius certæ administratione aut confectioe numerari & obseruari oportet, hunc plenè adesse, plenoq; cursu ferri, & lapsu suo iam nunc defluere, qui rei gerendæ constitutus sit, ac tempus occasionemque faciendi quod oportet, secum ferat, suisque hominibus exhibeat.

II.

DE CIRCUNCISIONE.

1 **C**IRCUNCISIO, præputij amputatio, & per resectionem atque præcisionem sui, ablatio est.

2 Ea masculorum fuit.

3 Neque adultorum fuit tantùm, sicuti de Abra-

RESOLVTIO EVANG.

- Abrahamo, cui primùm data est, legitur: sed infantum quoq;, de quib. hïc est Dominus Iesus Mariæ filius.
- 4 Circuncisioni infantum octauus dies fuit præfinitus.
  - 5 Veteris Testamenti homines pij, de quibus hïc sunt Ioseph & Maria, studiosè ac diligenter hunc ritum obseruarunt, vtque suis infantibus circuncisio legitimè tribueretur, fecerunt atq; effecerunt.
  - 6 Iesus Christus, Dei & Mariæ filius, etiam si dominus Legis esset, & peccatum non haberet, atq; ideo neque teneretur ea lege, neq; circuncisione sui vt alius aliquis puer indigeret: subijcere se tamè Legi, circuncisionèq; recipere in corpore suo voluit.
  - 7 In circuncisione olim infantibus sua nomina, quibus eos appellare visum fuit, sicuti & hodie ad Baptismum, dabantur.

III. DE IESV CHRIS- T O.

I Iesum Christum verum hominem esse, in

DE CIRCUNCIS. CHRISTI.

in vera natura & substantia humana, ex eo hîc fit manifestum: quòd conceptus est in utero materno, hoc est, de substantia Mariæ virginis initium substantiæ suæ, in qua de illa ut homo natus est, accepit: quòd ætatis illius, postquam natus fuit, certi dies numerantur, atque ita hîc octo dierum infans est: quòd ex Circuncisionis lege præputij sui resectionem passus est, simulque sanguinem suum profudit.

2 Diuinitatis eius evidens argumentum nobis subministrat, nomen eius & nomen respondens officium. Quia enim Saluator est & dicitur, id quod Iesus sonat: oportet omninò ut maius & excellentius aliquid in illo homine sit quàm in alijs omnibus hominibus, qui ipso Salvatore indigebamus. Inimò verò creaturis etiam omnibus, quæ nobis propter peccatum, vel crudeliter dominabantur, vel aduersariæ saltem erant, superiorem esse oportuit: ut ab earum inimicitia & potestate nos liberaret. Præterea, quia ei pro nobis & nostra salute cum ipso DEO, (qui lucem inaccessam habitat, omnibusque creaturis, ad eum

RESOLVTIO EVANG.

eum appropinquantibus, ignis consumens est) agendum, & reconciliatio nostri cum Deo, salusque & vita aeterna apud Deum impetranda fuit: non nobis solum & omnibus alijs creaturis maiorem, atq; adeo diuinum aliquid, sed ipsummet Deum verum esse oportuit, quem quidem illum esse, & nome ipsius, & nomini conueniens officium euincit.

- 3 CHRISTUM sexu masculum esse, circumcisio eius arguit: quod lege circumcisionis non foemellæ sed masculi soli tenerentur.
- 4 Ad nomen eius quod attinet, ista de eo hic occurrunt: nomen personale certum ei similiter vt alijs hominibus inditum fuisse: pro more gentis Iudaicæ factum id esse in circumcisione illius: nomen eius esse IESVM: non casu aut ex hominis cuiusquam arbitrio, sed ex ordinatione Dei, quam Angelus de caelo, antè quàm puer in vtero matris conciperetur, patefecerit, inditum ei hoc nomen fuisse.
- 5 Officium CHRISTI esse, vt sit Saluator noster, ipsum nomen illius, pro eo quod Angelus Dei id alibi interpretatur, exprimit: simulque officium eius consistere

DE CIRCUNCIS. CHRISTI.

sistere in eo, vt Legi Dei se præter suam
propriam necessitatem atq; debitum,
propter nos, obedienter subiiciat, vtq;
innocens ipse pro nobis dura quæque
patiarur, sanguinemque suum etiam
profundat, eadem hæc Circuncisionis
ipsius Historia ostendit.

- 6 Et si enim Christus neque indiguit circun-
cisione sui, vt alius aliquis puer in pec-
cato conceptus & natus, neq; cum ipse
Dn. Legis esset, vlllo modo Legi obedi-
tiã debuit: tamen p̄quẽ vt alius aliquis
puer, de semine Abrahamæ natus, circun-
cidi voluit, partim vt subiiciendo sese
Legi, pro nobis Legem impleret: par-
tim vt hanc corporis sui lacerationem
ferendo, sanguinemq; suum in ea pro-
fundẽdo, à puero se pro nobis pati te-
staretur: partim, vt sua erga verbum
Dei obedientia, quam ipse indebitam
præstabat, obedientiæ Deo nobis ex
debito præstandæ exemplum esset.
- 7 Legem igitur Christus iam inde ab ortu
& infantia sua obseruauit, & obedi-
tia sua indebitam impleuit.

- 8 Idem Christus obedientiæ erga Deum &
verbum eius exemplum est: dum in-
fans præter necessitatem ac debitum

E

circun-

RESOLVTIO EVANG.

- 9 Passio Christi pro nobis, cuius initium ipsa natiuitas illius fecerat, nunc porro, cum in sui circūcisione tenellus infans corpusculi sui lacerationem patitur, & sanguinem suum innocentem profundit, incrementum sumit.
- 10 Christum gloriæ suæ ministros Angelos habere, ex eo patet: quòd Angelus nomen eius, antè quàm in vtero conciperetur, liquidò nominauit, & IESVM esse prædixit.

IIII.

DE LEGE.

- 1 **L**EGIS est, & ad legem pertinet, circūcisio.
- 2 Legem Christus, quod ex circūcisio ne eius liquet, præter necessitatem ac debitum suum obseruauit, & obedientia sua impleuit.
- 3 Legem igitur, vt ne accuset ac damnet nos, à Christo, qui nihil ei debuit, pro nobis impletam esse sciamus, & gaudeamus.
- 4 Obedientiæ erga legem, quatenus quidem illa ei adhuc à nobis debetur, exemplum

DE CIRCUNCIS. CHRISTI.

emplum habemus Christum. Quia enim ille Legi, quam non debuit, obedientiam præstitit, volens: turpe sit nobis, contra eam peccare, qui debitores sumus, vt omnem vitam nostram secundum illam informemus.

V.

DE OBEDIENTIA.

Obedientiæ Deo & verbo ipsius debite exemplum hoc in loco sunt: primū parentes Iesu qui ipsum, licet non ex peccato natum, secundum Legem circuncidunt, deinde ipse etiam Christus, qui præter omnem necessitatem omneq; debitum suum, quippe qui filius Dei & sanctus erat, circuncisionē in corpore suo assumit.

Obediētia porrò eorum, vt vera sit, Deo que placeat, nō efficitur ab hominibus leges, ad quas se accommodet, sibi propositas habet: sed ad verbum Dei tantum respicit, & huic soli se conformat: sicuti certum est circuncisionem in Lege fuisse semini Abrahamæ mandatam.

RESOLVTIO EVANG.

3 Etsi autem Iosephi & Mariæ obedientia æ-
quæ ut illa quam ipse Christus præstat
bonitatis laudem meretur: tamen soli-
us Christi obedientia, quod aliàs latius
demonstratur, meritoria est, & inobe-
dientiæ nostræ expiatoria.

VI.

ADEIINFANTIB-

B V S.

Infantēs omnes coram Deo peccatores
esse, in præsentī hæc probant: quòd
olim circumcidi pueros tanquam im-
mundos & impuritatem naturæ
rum per circumcissionem ab illis aufer-
ri oportuit: quòd inde usque à natiui-
tate sua, suis obnoxij sunt passionibus,
quales accidebant masculis in circun-
cissione: quòd pro ipsis Christum in fan-
tē Legi Dei subijci, sanguinemque
suum per circumcissionem effundere,
necessē fuit.

2 Deum illos à peccatis mundos saluosque
fieri velle, atque a deo ipsummet eos in
fœdus & gratiam suam recipere: testi-
monio erat olim circumcisio, per quam
id ipsum Iudaici populi infantibus, & ho-

DE CIRCUNCIS. CHRISTI.

- & hodie nostris per Baptismum, præstatur.
- 3 Infantes Christum habent Salvatorem, ut qui per obedientiam ac passionem suam eis redemptionem & salutem, ipse infans, attulit.
  - 4 Sacramenta infantibus piè & utiliter conferri, atque etiam ab iisdem salutariter percipi posse, argumento est circuncisio: quippe quæ ex mandato Dei octo dierum infantibus dabatur, & ab his, licet rationis expertibus, utiliter accipiebatur.
  - 5 Infantibus olim nomina sua, quibus per omnem vitam appellarentur, in Circuncisione data fuerunt: sicuti & hodie in Christianismo idem fit ad nostrorum infantum Baptismum.
  - 6 Infantum curam & rationem habent sancti Angeli, ut qui etiam ante conceptionem eorum, in his quæ ad ipsos pertinent, illis ministrant: sicuti hic Angelus Messiam, antè quàm is conciperetur, IESVM, appellandum esse prænunciavit.
  - 7 Ad infantum crucem & afflictionem quod attinet: illa hic occurrunt. Primùm, ab ipso ortu suo & ingressu in hunc mundum, passionibus & cruciatibus, qua-

RESOLVTIO EVANG.

les olim pueris accidebant in Circumcisione, obnoxios esse. deinde, in cruce eos consolationem & patientiæ exemplum habere Christum, qui cum non similiter vt nos, peccator, sed iustus & sanctus esset, nihilominus acerbos cruciatus in corpore suo, dum circumciscus fuit, passus est. Postremò, contrariam Dei & damnationem, quam procliuè est ex cruciatibus illorum statuere, paratum & propositum illis esse remedium in passione & cruciatibus Christi circumcisi & alia dura passi, qui bus infantia ipsorum peccata expiauit, atque etiam crucem infantum, vt non iræ Dei aduersus eos indicium, sed paterna & salutaris castigatio DEI illis sit, atque habeatur, consecrauit. His duobus postremis consolationum generibus affinis est hæc quoq; quòd modò angelos eorum curam gerere ostendimus, in quo & ipsa sollicitudo vigil angelorum eos solari debet, & quia Deus illos ipsis custodes adhibet, magnum atque euidentis id eis debet esse gratiæ & beneuolentiæ Dei erga ipsos argumentum.

DE NOMINIBVS HO-
MINVM.

- 1 **N**omen suum proprium & personale vnumquemq; hominem habere, sacris literis consentaneum est, & exemplo Christi, qui proprio nomine suo IESVS fuit appellatus, hoc in loco probatur.
- 2 Magnorum hominum nomina, vt hîc nomen IESV, quod tamen super omnia alia nomina est, ex Dei prouidentia dependent, & secundum eandem certis personis imponuntur.
- 3 Aliquando per ministerium angelorum, quo nomine quis appellandus sit, certis hominibus reuelatur: sicuti & hîc circa nomen Domini IESV illud factum esse, liquet.
- 4 Filio Mariæ nomen suum quod IESVS est, prius quàm in vtero matris conciperetur attributum fuit: ac potest simile quid alijs etiam contigisse aut contingere.
- 5 Infantibus olim nomina sua in Circuncisione fuerunt indita: quod apud nos hodie fit ad Baptismum.

RESOLVTIO EVANG.

VIII.

DE ANGELIS.

- 1 **A**ngeli Christo & gloriae eius seruiunt
sicuti Angelus praedixit cum ex
ordinatione Dei suam ob causam
- 2 IESVM vocatum iri & vocari debere.
Futurorum aliquam cognitionem ex Dei
reuelatione habent.
- 3 Futura praedicunt hominibus, quando id
Deo visum fuerit.
- 4 Infantum, ex quorum numero hic est
Christus, ex officio rationem
& curam ha-
bent.

DICTVM

DICTVM

Iohan. X X.

*ver. 30. Multa quidem & alia signa
fecit IESVS coram disci-
pulis suis, quæ non sunt scri-
pta in libro hoc.*

*ver. 31. Hæc autem scripta sunt, ut
credatis, quòd IESVS sit
CHRISTVS ille, filius
Dei: & ut credentes vitam
habeatis in nomine eius.*

RESOLVTIO HVIVS

dicti in suas materias seu
rerum locos.

I.

DE IESV CHRI-
STO.

E 5 Iesus

RESOLVTIO

- 1 **I**ESVS Nazarenus, Mariæ filius, est **C**HRI**S**TVS, hoc est, vnctus Dei, seu promissus Messias & saluator mundi. *v. 31.*
- 2 Idem **I**ESVS vocatur atque est **F**IL**I**VS **D**E**I**: de Deo patre nimirum, quò ad alteram naturam, genitus. *v. 31.*
- 3 Idem **I**ESVS Christus est etiam ipsemet verus Deus: quippe qui sit Filius Dei de Dei patris substantia natus: & qui plurimis signis ac miraculis editis, Dei filium & Deum ipsum verum se declarauerit: quique proprium sit fidei iustificantis obiectum, ita vt omnes saluandi credere in ipsum necesse habeant, atque etiam in ipsum credant.
- 4 **C**HRI**S**TVS Iesus subiectum est & propria materia sacrae Scripturae, vt quæ propriè & principaliter de illo & dictis factisque illius, & omnibus ad personam, officium & cultum eius pertinentibus, agat. *v. 31.*
- 5 **E** Scripturis igitur propriè, Christus, quis & qualis sit, innotescit, vereque cognoscitur: & ex illis solis vera ac salutaris cognitio illius peti debet, sumique potest. *v. 31.*
- 6 **I**ESVS

DICTI, IOHAN. XX.

- 6 IESVS, dum in terris versatus fuit, multa signa & miracula fecit: non ea solùm quæ ab Euangelistis sunt descripta: sed alia etiam plura, à nemine annotata. *ψ. 30. 31.*
- 7 Non igitur omnia quæ Christus in terris egit, in literas sacras relata sunt, sed ea tantùm quæ ad nostri in fide saluificationem necessaria sunt ac sufficere possunt, consignata sunt in Scripturis. *ψ. 30. 31.*
- 8 In Christum fide est his, qui vitam æternam quærunt, credendum, qui quidem cultus, cum hominibus, angelis, & creaturis omnibus meritò denegatur: IESV CHRISTO, Dei & Mariæ filio, Deoq; & homini vero, rectè tribuitur, & meritò à nobis præstatur. *ψ. 30.*
- 9 IESVS discipulorum suorum cum primis habuit rationem, & in sui, tanquàm veri Messia, cognitione, non doctrina solummodò, sed factis etiam suis & editis signis, accuratè eos erudiuit & confirmauit. *ψ. 30.*
- 10 IESVS CHRISTVS caussa atq; author nobis est vitæ æternæ. *ψ. 31.*
- 11 Nomen Christi est, quæcunq; tum in Euangelio Dei in salutem nostram de Christo prædicatur & docetur, tum à nobis, Christi

RESOLVTIO.

Christi fidelibus, vicissim, secundum
Euangelicam illam prædicationem, in
fide & inuocatione nostra (vt hæc apud
Deum valeant, desideratamq; salutem
inueniant) cum fiducia, in conspectu
Dei, nominantur, dicuntur, allegan-
tur, v. 31.

12 In nomine Christi ergo, nos qui in eū cre-
dimus vitam habemus: hoc est, Si apud
Deum, Christo, qui & qualis ille in Eu-
angelio prædicatur, nominato, & cum
fiducia allegato, quæramus vitam æter-
nam: certò hanc per & propter Chri-
stum, apud Deum inuenimus, & ab eo
accipimus, v. 31.

13 De bonis Christi proprijs, quæ ille in Re-
gno suo nobis communicat, quæque
nos in eodem Regno ipsius participa-
mus & possidemus, hoc in loco illa cõ-
memorantur: Scriptura sacra: miracu-
la Christi: fides saluifica: & ipsa deniq;
vita æterna, v. 31.

II.

DE MIRACVLIS.

Miracula hoc in loco vocantur SI-
GNA: quia præterq; ex sensibus
externis certi aliqd obijciūt, aliud
etiam aliquid maius significant, animiq;
eorum,

DICTI IOHAN. XX.

eorum qui illa sensibus percipiunt, hoc est, legunt, audiunt, spectant, aut in se-

metipsis experiuntur, suggerunt, v. 3.

2 Signa vel miracula factorem aliquem seu operatorem insignem & admirandum requirunt, qui mutata rerum natura & conuerso naturæ ordine nouiter agat atq; operetur, v. 30.

3 Factor seu operator miraculorum est Iesus Nazarenus, Dei nimirum & Mariæ filius, verus ipse Deus & homo: idq; in vtraq; natura sua & secundum vtramque naturam. Huc enim pertinet, quod Euangelista eum hic non tantum Dei filium, sed etiam Iesum tanquam Mariæ filium & hominem vocat, v. 30.

4 Iesus miracula sua non aliena virtute aut externæ & alienæ alicuius virtutis adminiculo atque ope, sed ipse sua propria virtute fecit: vt merito ipse factor seu operator eorum, quod Prophetis & Apostolis non competit, dicatur & habeatur, v. 30.

5 Miracula sua Dominus Iesus vt plurimum coram discipulis suis fecit, vt quos præ alijs hominibus inspectores & ad vniuersum terrarum orbem testes & præcones eorum sibi delegisset, v. 30.

6 Miracula Christi non pauca numero sunt, sed

RESOLVTIO.

- 7ª sed multa, imò permulta. *¶. 30.*
 Christi miracula scriptis Euangelistarum,
 de quibus hoc in loco est Iohannes,
 consignata sunt & comprehensa *¶. 31.*
- 8ª Neque tamen omnia signa, quæ Iesus fe-
 cit, descripta sunt ab Euangelistis: sed
 extra hæc, quæ hi annotarunt, alia et-
 iam multa ille fecit, quæ quòd hæc ne-
 cessitati Ecclesiæ sufficerent, in literas
 non sunt relata. *¶. 30.*
- 9ª Finis atque vsus miraculorum Christi du-
 plex hîc proponitur. Primus est, ut ipse
 Iesus Nazarenus per ea manifestetur
 & innotescat, quis & qualis sit: nimi-
 rum, Christus seu Messias. quò ad offi-
 cium: & quò ad personam, non ho-
 motantum & Mariæ filius, sed Dei et-
 iam filius & Deus verus. Secundus
 est, ut seruiant nobis & nostræ in Ie-
 sum Christum fidei, quò hæc per illa
 excitetur, accendatur, foueatur & con-
 firmetur. *¶. 31.*
- 10ª Miracula igitur per sua certa exercitia,
 quæ sunt, lectio, prædicatio, ausculta-
 tio, & meditatio verbi seu Scripturæ,
 diligenter sunt tractanda, & nequa-
 quam aut contemptim aut negligenter,
 quod plerunque fieri solet, haben-
 da. *¶. 31.*

DICTI IOHAN. XX.

III.

DE SCRIPTURA.

1 **S**criptura quædam est sacra, seu, sunt
quædam scripta sacra & sacri libri, qui
in Ecclesia Dei ad vsus sacros extant,
vsurpantur ac profunt. *v. 31.*

2 **S**cripturæ sacræ certi sunt scriptores seu
exaratores, & veluti authores, quo-
rum stylo sacri libri sunt exarati: de
quibus hic est Euangelista Iohannes.
v. 31.

3 **S**unt etiam sacræ Scripturæ certi aliquot
libri: de quibus vnus est hic præsens
liber Apostoli & Euangelistæ Iohan-
nis. *v. 31.*

4 **S**cripturæ sacræ materia & subiectū prin-
cipale est CHRISTVS, & ea quæ ipse
operatus est atque fecit: vt hic sunt mi-
racula eius. *v. 31.*

5 **I**n Scripturis sanctis, certo consilio, non
omnia quæ Christus docuit ac fecit,
sed aliqua tantum ex illis, quæ videli-
cet vsibus Ecclesiæ sufficiebant, anno-
tata sunt: quædam verò, etsi nihilomi-
nus quàm illa ad gloriam Dei illustran-
dam & fidem nostram ædificandam fa-
cere poterant, sunt prætermissa, & lite-
ris nequaquam consignata. *v. 30. 31.*

6 **Finis**

RESOLVTIO.

- 6 Finis & vtilitas Scripturæ est: primùm, vt Iesus Nazarenus, Mariæ filius, quòd Christus seu Messias, & ipse filius Dei sit, in ea & per eam manifestetur ac declaretur: deinde, vt seruiat & proficiat nobis ad consequendum vitam æternam, seu, vt fidem in Christum, qua iustificamur & vitæ æternæ hæredes constituimur, ex ea hauriamus, perque eam hæc in nobis excitetur alatur & confirmetur, §. 31.
- 7 Scripturæ lectio, & pia necessariaq; vsurpatio, non ad solos doctiores, & vt hodie vocantur, sacerdotes, sed ad omnes Christianos seu fideles & saluandos ex æquo pertinet: quibus quidem hoc in loco Iohannes dedicat & legendum offert Euāgelicum librum à se scriptum, & vult vt à se eum recipiant, atq; ita vsurpent, vt hinc credere in Christum, & credentes consequi vitam æternam in nomine ipsius possint. §. 31.
- 8 Scriptura sacra, quæ ad consequendum veram Christi fidem, & per fidem, ipsam quoq; vitam æternam, sufficiunt, prolixè & sufficienter tradit, neq; ad complementum eius quicquam desiderari potest aut debet: quippe cum illa, studio dataq; opera, in solius etiam Christi histo-

DICTI IOHAN. XX.

Iti historia, multa eius dicta factaque, tanquam non necessaria ad commemorandum, omiserit: non omissura quicquam, quod vltius secundum rei veritatem adijci potuisset, si necessarium id Ecclesiæ futurum præuidisset. *¶. 30. 31.*

III.

DE FIDE.

Fides è Scriptura sacra haurienda est & hauritur: ac per tractationem Scripturæ in nobis accenditur, & veluti gignitur atque etiam alitur. Scripta sunt hæc, inquit, vt credatis. *¶. 31.*

Ad non scripta, hoc est, ad ea quæ in libris sacre Scripturæ non traduntur, sed extra eam aliunde afferuntur, atque ad credendum & faciendum proponi possunt, fides non est alligata, neq; de ijs, tanquam creditu & factu necessarijs, sollicita est aut esse debet. Cum enim Euangelistæ Iohanni propositum esset, scribere, quæ ad fidem Christi facerent: multa quæ verè dici & scribi potuissent, studio prætermisit: quòd, quæ scripta essent, ad fidem sufficere statueret, neque omnia quæ commemora-

F morari

RESOLVTIO.

morari de Christo possent, in libros sacros congerenda existimaret. Ita, vt multò minus, ea quæ præter & contra Scripturam nobis obtruduntur, tanquam ad fidem & Christianismum necessaria debeamus recipere. §. 30.

- 3 Fidei proprium obiectum, quod ea in Scripturis quærit, quod respicit, quod amplectitur, quod, cum Deo agens, in conspectum eius affert, atq; iræ & iustitiæ eius opponit, est IESVS Nazarenus, tanquam CHRISTVS Dei, & ipsius Dei filius. §. 31.
- 4 Fidei finis, ad quem ea intenta est & anhelat, quemque consequitur, est vita æterna. Credentes enim habent vitam. §. 31.
- 5 Fides non propter perfectionem sui, & propriam quandam, tanquam operis quàm maximè eximij, præstantiam & dignitatem, meretur nobis vitam æternam: sed impetrat & consequitur nobisque affert illam in nomine Christi, hoc est, propter Christum, quem in Euangelio apprehensum nominat apud Deum, ad satisfactionem illius prouocando: atque ita per & propter Christi obedientiam & meritum nos à Deo

DICTI IOHAN. XX.

Deo recipi & vita æterna donari petit atq; facit. v. 31.

- 6 Fides non est Apostolorum tantum, & aliorum his similium præstantium in Ecclesia Dei virorum: sed etiam quorumuis aliorum hominum, quibus & Scripturarum vsus concessus est, vt ex eis & secundum eas credant, credentesque vitam habeant. v. 31.

v.

DE VITA AETERNA.

- 1 Vita secundum hoc dictum Euangelistæ haberi à nobis potest atque debet. v. 31.
- 2 Eam tales personæ habere possunt atque habent: quæcunque nimirum fidem Christi habent, seu, credunt quòd Iesus sit Christus, filius Dei. v. 31.
- 3 Medium, per quod vita habetur, hoc est, quo apprehenditur, possidetur, ac tenetur, est fides. v. 31.
- 4 Vita habetur in nomine Christi: hoc est, non propter dignitatem aut meritum, vel personæ cui datur, vel fidei qua accipitur & tenetur, sed propter

RESOLVTIO.

Christum, quem fides, de vita æterna
 Deum compellans, nominat, tan-
 quam dignum propter quem vita do-
 ni minemur: hoc est, in cuius dignitate &
 merito fiduciam ponimus, vitamque
 à Deo requirimus, & propter
 quem ita nominatum pater
 nos vita æterna do-
 nat. §. 31.

INDEX LOCORVM IN HAC RESOLVTIONE E SVIS textibus erutorum & expli- catorum.

ANGELLI. Luc. 2.	Luc. 3.
Beatitudo. Psal. 128.	Domus. Psal. 128.
Benedictio. Psal. 128.	Ecclesia. Psal. 128. 117.
Bona & prosperitas. Psal. 128.	Fides. Iohan. 20.
Christus, vide Iesus.	Fœcunditas. Psal. 128.
Circuncisio. Luc. 2.	Gentium vocatio. Psal. 117.
Concordia. Psal. 117.	Gratia seu misericor- dia. Psal. 117.
Coniugium. Psal. 128.	Iesus Christus. Luc. 2.
Cultus. Psal. 117.	Iohan. 20.
Deus. Psal. 128. 117.	Infantes. Luc. 2.
Dierum obseruatio.	Labor.

INDEX LOCORVM,

Labor. Psal. 128.	Peccatum. Psal. 128.
Laus & celebratio Dei. Psal. 117.	Pietas. Psal. 128.
Lex. Luc. 2.	Proprium tenere. Psal. 128.
Liberi. Psal. 128.	Regnum Christi. Psal. 117.
Longæuitas. Psal. 128.	Respublica. Psal. 128.
Manus. Psal. 128.	Scriptura. Iohan. 20.
Maritus. Psal. 128.	Timor Dei. Psal. 128.
Mensa. Psal. 128.	Veritas. Psal. 128.
Miracula. Iohan. 20.	Victus. Psal. 128.
Misericordia Dei, vi- de, Gratia.	Vita æterna. Iohan- nis 20.
Nomen hominis. Luc. 2.	Vita longa: vide, Longæuitas.
Obedientia. Luc. 2.	Vitis. Psal. 128.
Olca. Psal. 128.	Vxor. Psal. 128.
Opera bona, Psal. 128.	Zion. Psal. 128.
Pax. Psal. 128.	

FINIS INDICIS.

ORNATISSIMO
VIRTUTE ET PIETA-
TATE VIRO, DOMINO NI-
colao Gryphio, cui Franco-
furtensi. S. P. D.

N memoria aeterna erit iustus, in-
quit Psalmus CXII. hoc est, qui
Deum pietate vera coluit, fidemq;
suam factis & operibus bonis in hoc
seculo testatam fecit, atque ita Deo
simul & Ecclesiae ipsius conversationem suam pro-
bavit: ei mortuo etiam sua constabit & ad omnem
posteritatem manebit laus & existimatio. Hoc
quia Deus pijs hominibus promisit, atque ipse et-
iam praestat; nostrum quoque est, ob datos & con-
cessos nobis benigne homines iustos & sanctos,
Deum celebrare, & illorum ipsorum, tanquam e-
gregiorum Ecclesiae membrorum atque luminum,
gratam memoriam retinere, hancq; ad posteros
propagare. Ita enim nos Deo organa, per quae iu-
storum memoriam in genere humano conseruet,
exhibebimus: & ipsis bene meritis hominibus gra-
tiam aliquam pro bonis exemplis & reliquis erga
nos

nos beneficijs rependemus, atque etiam his, qui nobiscum viuunt, & post nos victuri sunt, calcare non mediocre addemus, vt contentur & ipsi laudatissimorum hominum pietatem ac virtutem imitando exprimere. Hoc animo collegi ego hisce diebus narrationem de vita & obitu Reuerendi viri M. Hartmanni, piæ memoriæ, Senioris nostri in Ministerio, dum viueret, ac diuini cultus in hac Ecclesia administri fidelissimi: eamq; nunc in lucem edo. Dignus enim omninò est, cuius virtutes ad alios commendentur, & in memoria sempiterna maneant. Ac scio multos esse per Germaniam, qui & ministerium eius magni fecerunt, & historiam obitus illius summo desiderio expectant. Tibi verò vir ornatissime hanc de illo nunc piè mortuo narrationem dedicare volui: tum quia ipsum tanquam præceptorem, & pastorem, & amicum, & compatrem, digna veneratione prosequutus es viuum: tum quia memoriam illius de mortui sanctè retines, & famam eius ex animo ad alios propagatam cupis. Vale.

T. studiosiss.

Petrus Patiens.

F 4

NARRA-

NARRATIO DE
VITA ET OBITU M.
HARTMANNI BEYERL,
*Ecclesiastis Francofurtensis
Primarij.*

HARTMANNVS Beyerus,
parentibus Guilhelmo Beyero,
& huius vxore Elizabetha, ciui-
bus Francofurtensibus, specta-
tis virtute & pietate hominibus,
natus est. Parens eius Budinga, generosissi-
morum Comitum Isenburgensium oppido,
in quo honestè habità fuit ipsius familia, huc
commigrauerat: ductaque hìc vxore sua, præ-
ter alios vtriusq; sexus liberos, Hartmannum
ex ea suscepit. Huius natiuitas incidit in an-
ronymi, sicuti parens eius id annotauit: seu in
vesperam 29. Septembris, qui fuit dies Mi-
chaelis. A puero eum parentes piè & religiosè
educarunt, & pro eo quod ætas illa supersti-
tionum admiratrix fuit, non domi tantum-
deuotione animum eius imbuerunt, verum-
etiam suis manibus, ipsi, tum in templum vici-
num seu parochiam suam, tum ad diuersa sa-
na

M. HARTMAN: BEYERI.

na & facella diuorum adduxerunt, aut certè per familiam adduci fecerunt: ex quo factum aliquando est, vt vel matre vel ancilla, per populi circumfusi frequentiam è conspectu dimissa, ille non sine periculo, aut ignotos pro notis, quò non debuisset, sequutus fuerit, aut per plateas eiulans, & quò perducì cuperet indicare nesciens, oberrauerit. Postquam verò Euangelium per Dei gratiam huic vrbi clarius illuxit, & iuuentus in templis ac scholis sinceriore doctrina cœpit imbui: ille adolescentulus meliorem institutionem anidè completus, tales in ea progressus fecit, vt cum parentibus domi super mutatione Religionis conferret, rationemq̃ eorum, quæ didicisset ac sentiret, ita solidè redderet, vt illi mirarentur, & vtriusque animus per eum magis ac magis, ad doctrinam Euangelij, tunc nouam visam, inflecteretur. Accidit eo tempore, vt lues quædam grauis urbem inuaderet, ac vsque ad edes parentum eius peruagata, aliquot liberos ipsorum enecaret. Tunc mater de hoc filio suo, quem præ cæteris charum habebat ac tenerri- mè diligebat, sollicita, votum vouit Deo: si eum sibi superstitem à peste faceret, vicissim facturam, vt ipsi dicatus, sacerdos Domini fieret, ac postpositis negocijs politi. sacra vnicè tractaret. Protexit Deus filiū, & seruauit eum in vita. Ad scholas igitur ille p̃git, inq; eis sub Iac. My-

DE VITA ET OBITU

cillo, primùm, deinde sub Iohãne Mosero, præstantissimis viris, præceptoribus suis, militiam literatam militat, & eousq; in pietate, in moribus, in linguis, in artibus progreditur, vt facillè & magistris Scholæ diligentiam ac profectû suû probet, & æquales anteuertat ac superet. Cumq; Deus eum naturâ, non ad discendum tantùm, sed ad docendû quoq; alios, quæ didicisset, efformasse videretur: non rarò eum præceptores, puerum pueris, adolescentem adolescentibus, vt audiret ac doceret eos, iusserunt præesse. Et sunt adhuc, qui testentur miram eius dexteritatem & gratiam fuisse in docendo: seq; ipsos etiã illum vicariû præceptoris habere gestissse: & non rarò condiscipulos certatim ad recitandum ei sua, procurrare vidisse. Vbi excelsit ex ephebis: deliberatio habita fuit inter propinquos & alios bonos viros, illius patronos: quæ nunc ineunda ei foret ratio, & quod vitæ genus, cui se totum traderet, diligendum. Hic honestus quidam ciuis & negociator, qui metueret, vt sumptus eum, si Aca- demiam aliquam cõtinuandorum studiorum suorum gratia adiret, maturè deficerent, cõsultum fore iudicat, si commutet præsens vitæ genus in aliud diuersum, quod quidem cum certiore ipsius, quàm ex literis possit sperari, emolumento sit futurum coniunctum. Erat autem suis sumptibus eum missurus Norribergam,

M. HARTMAN. BEYERI.

ribergam, & negociatorem sui similem eum
facturus. Ac iubet ille sanè adolescentem com-
municare hoc consilium cum matre. Verùm
illa, Deum testata, edicit, non posse consenti-
re, & rogat, vt ne filius tale quid vel ipse in ani-
mum suum inducat, vel ab alijs sibi persuade-
ri patiatur. Voui enim votum Domino, in-
quit, cum aliquando vitæ tuæ à peste, in ipsis
ædibus meis iam grassante, metuerem: quòd,
si Deus tibi parceret, mihi que te viuum dona-
ret, sacerdotio te essem consecraturus: quòd
etsi tunc, quorsum pertineret, non satis bene
intellexi: Domino tamen te non subtraham,
sed subducam te potius mihi & œconomix
meæ, in que seruitium Deo te tradam: vt qui ad
malum fueras destinatus, in bono nunc Deo
& Ecclesiæ ipsius, si quidem Domino ita videat-
ur, seruias: ac te quidem, fili, vt non dissentias
magnoperè hortor. Noui enim eo te esse in-
gressus, vt possis maiores in literis facere pro-
gressus, Deoque aliquando seruire. Equidem
quantum in me fuerit, tua studia pro viribus
promouebo, etiamsi tota substantia mea, quæ
non est maxima, tibi sit impendenda. Hos ser-
uones, tali matre dignos, ipse filius sæpe ad
studium Theologiæ animum applicuisset, o-
stendit. Solitus est etiam ipse hunc casum su-
um conferre, cum eo: quod Samuel, à matre
sua

DE VITA ET OBITU

sua Hanna, antequam nasceretur, templo & v-
sibus sacris, destinatus, & postea etiam, ex voto
matris, Domino traditus fuit. Ac profectò ni-
si vna mater consilij amicorum se ita fortiter
opposuisset: perisset ille ministerio, & nego-
ciator factus fuisset. Ergo de consilio matris,
consentientibus etiam marito, propinquis &
amicis quibusque Vvitenbergam Hartman-
nus proficiscitur, egressus annum XVII. quod
fuit anno M. D. XXXIII. sicuti hoc etiam
scripti illius libri aliquot, in quibus di&ata
præceptorum illic eo anno & sequentibus
ipse excepit, testificantur. Potuit tunc non ma-
gno sumptu mediocriter viuere: quòd tem-
pora illa essent hoc præsentì multò feliciora.
Parenti tamen eius, tanquam homini priua-
to, qui esset in re non maxima, grauè accidit
sumptum illum diu sustinere. Grandiorem igitur
factum præceptores & parentes & amici
commendarunt Senatui: qui & benignè eius
studia iuuat ac fouit. Ille vicissim, vt impensas
videretur non malè collocare, gradum magi-
sterij petijt, quem etiam cum laude obtinuit.
Et quia tunc neque patria ministerio ipsius
opus habebat, & ille diutius in Academia flo-
rentissima laudatissimaque cum præstantissi-
mis viris, præceptoribus suis, viuere satage-
bat: cœpit priuatim iam hoc, iam illud certis
discipulis prælegere & explicare: & ex locata
illis

M. HARTMAN. BEYERI.

illis opera sua, ne diutius vel parentibus vel Magistratui suo, qui iam sumptus in eum non contemnendos impenderant, grauis esset, vixit. Eo tempore conscripsit librum quaestionum Sphaericarum, quem & praelo subiectum, vt auditores multa descriptione non grauerentur, in lucem edidit. Ac fuit hic labor illius foelix, multisque gratus: ita vt per Academias aliquot Germaniae ad annos complures non alia praecipua Sphaerica, quam haec ab ipso conscripta, iuuentuti vulgo proposita fuerint. Duxit etiam Vvitenbergae vxorem Barbaram, Anno XLIII. mense Ianuario. Tandem cum post obitum parentum quaedam in patria, ad res suas priuatas pertinentia, haberet curare: reuertitur illuc, & propinquos suos inuisit, suaque omnia, pro eo quod par est, disponit. Erat tunc status Ecclesiae Francofurtensis satis & plus quam satis perturbatus: vnde optabat Magistratus, vt offerretur sibi Theologus aliquis pius, eruditus, grauis, qui medicinam faceret malis praesentibus. Interea dum haec cogitatio atque cura eos angit, ecce vltro adest M. Hartmannus: quem cum optimates idoneum iudicarent, cui talis provincia commendaretur, ad se eum vocant, de omni rerum & suorum animorum perturbatione explicant, quo sit erga patriam animo explorant, proponunt conditiones certas, ad Senatum omnia referunt,

DE VITA ET OBITU

referunt, utque utrinque in vocationem con-
 sentiatur efficiunt. Ab his redit ille Viten-
 bergam, & cum D. Martino Luthero, cui ha-
 ctenus tanquam præceptori, patrono, & ami-
 co, familiarissimus fuerat, de statu Ministerij
 in patria, deque sui in illud cooptatione, pro-
 lixè confert. Probat Lutherus egregiam vo-
 luntatem, studium, atque zelum Magistratus:
 gratulatur Ecclesiæ afflictæ de pastore & me-
 dico tam fido ac bono: hortatur vocatum, ut
 ne deserat Ecclesiam, sed vocationem sequa-
 tur: promittit ei à Deo gratiam & invocatio-
 nis laboribus benedictionem: ceremonias Ec-
 clesiæ, tanquam rem liberam, & conscientias
 non ligantem, dummodo puritas doctrinæ
 obtineat, relinquere, quales inueniret, iubet.
 Acquiescit ille, & de confirmatione sui in su-
 scepto ministerio, quod magna difficultate
 non cariturum esse prouidebat, etiam atque
 etiam lætatur. Quia autem instabat hyems,
 quæ profectioem impediret, ac ille suas res
 non ita subito omnes componere, seque ad
 iter parare poterat, atque etiam nundinas Fran-
 cofurtenses commodissimas sibi ad transfe-
 rendum œconomiam fore videbat: ante nun-
 dinas vernas noluit se illinc commouere. In-
 terim, quæ de vocatione Lutheri ad Genero-
 sissimos Comites Mansfeldenses, & ipsius in
 patria sua obitu, & funeris curatione, omni-
 bus

M. HARTMAN. BEYERI.

bus cognita sunt, acciderunt. quo factum est, ut M. Hartmannum consilij sui minus pœniteret. Itaque concionibus aliquot illic habitis, & reddita coram Ministerio fidei suæ ratione, solenni Ordinationis ritu commendari sibi facit docendi in Ecclesia & Sacramenta administrandi officium. Postea ad nundinas vernas cum vxore & familia profectioem suscipit, inque patriam veniens se suo loco sistit. Fuit hoc anno, supra millesimum & quingentesimum, quadragesimo sexto. Estque M. Hartmannus omninò primus & ob rerum præclarè in Ministerio gestarum gloriam, præcipuus, inter omnes ciues suos studiosos, quorum studia Senatus sua liberalitate, in spem curandi in sua vrbe Ministerij, fouit: quem affirmes non tantùm bene & vtiliter collocasse sumptus, verumetiam patriæ largius, quàm accepit, beneficia rependisse. In ministerium ingressus, talem se ad extremum vsque diem vitæ suæ gessit, qualem necessitas Ecclesiæ & Ministerij dignitas requisivit, & qualem se gere posse, quisque fidelium ministrorum optet. In primisque huc attulit egregium thesaurum cognitionis & intelligentiæ rerum Theologicarum, Vvitenbergæ in schola Lutheri collectarum: verus & sincerus ipse Lutheri discipulus existens, & vsque ad ministerij ac vitæ suæ finem permanens. Instructus fuit artium
& libe-

DE VITA ET OBITU

& liberalium disciplinarum scientia, & linguis, vberius, quàm vocatio eius aut vsus requireret. His accessit vitæ morumque integritas & innocentia, æquabiliter in omnes partes vitæ omnemque conuersationem fusa: qua & ministerium ipsum egregiè ornauit, & sibi magnam peperit & conseruauit auctoritatem. In omni porrò functione tantam adhibuit diligentiam, vt in nulla parte ministerij sui desiderari aliquid in sese pateretur. Etenim locum suum nunquam vacuum reliquit, raro verò eum alijs explendum tradidit: sed negotijs incidentibus vocationi suæ postpositis, ipse potius alijs operã suam liberaliter locauit, quàm officio ipsorum sibi subseruire postulauit. In rerum pro concione tractandarum collectione, meditatione, dispositione, omnique pertractatione tantum operæ posuit, tantum ingenij, tantumque memoriæ usurpauit potius quàm ostendit, quantum alius in dictatione aut scriptione, mox prelo subijciendas si posset, non conuerteret. Quàm accuratè verò didicerit, caueritque ne vel verbum vllum frustra faceret: totius auditorij eius testimonia sunt docere. Enimuerò vbi quis attentus auditor vel auscultaret solummodo verba facientis eius conaretur: non fieri poterat, quin ipse irasceret sibi, si quãdo vel vnicum verbum aures

M. HARTMAN. BEYERI.

aures aut calamum ipsius effugisset. Tantum pondus inerat illius verbis: tam nervosa tamque ad rem pertinentia erant omnia. Neque tam in verbis quam in rebus erat multus: atque ita ab omni rerum copia instructus dicebat, ut quæcunque concio illius ab alio aliquo facundo & studiosè verbo sermocinatore, in duas aut tres homilias satis prolixas diuidi potuisset atque deduci. Ab omni ostentatione & gloriolæ alicuius captatione omnis tractatio eius prorsus erat aliena. Quid de perspicuitate, quæ summam diligentiam in dicendo non facile comitatur, dicam? quid de gravitate? quid de dulcedine & suavitate consolationum? quid de motibus? qui aliquando pro rei dignitate & necessitate profectò erant vehementes. & tamen nihilominus ita dicebat cum affectu, ut & docentis, & consolantis, & exhortantis, & quæ opus esset redarguentis verba, à mediocriter expedito scriba, facile omnia possent excipi. Ad fidem eius bonam in docendo, quod attingeret: studio sibi semper habebat textui prælesto satisfacere, & eundem ad certum aliquem usum Ecclesiæ referre, inque omnibus quæ traderet, simpliciter non quæ sua essent, sed quæ auditorum, quærere. Non detrahebat aliquid veritati, nihil textui affingebat, nihil acribus cuiusquam dabat, non commodi aut incommodi sui, non gratiæ aut odii superiorum

DE VITA ET OBITU

riorum inferiorumque, rationem habebat: sed æquabili & proprio ministerij iure cuique loco, & tempori, & personæ, quod ei deberetur, tribuebat. In omnibus denique hoc unum, ut scilicet Ecclesia quàm optimè ædificaretur, qua, ut diximus, perfunctus munere suo fuit, usque ad extremum constans perstitit, & omne officium facere strenuè perrexit, usque ad illud tempus, quo nuper ultimam concionem habuit de cauendis Pseudopphetis, quam quidem non aliter, ac si mortem sibi præfagiret, quasi summarium aliquod doctrinæ, tot annos in hac Ecclesia à se pertractat, constituit: ac ne quis ab ea recederet, aut pontificiorum vel sectariorum astutia ac dolo ab eadem fineret se depelli, magno cum affectu Ecclesiam monuit. Quod autem plerumque fieri solent, ut quæ ex officio à doctoribus dicuntur & recipiuntur; idem etiam in ministerio suo M. Hartmannus noster expertus est; neque Deum esse voluit: sed quo maioribus donis eum instruxit, hoc magis illum præ cæteris fratribus suis exercuit. Ac sanè qualè Deus in tentationibus requisivit, talem ferè inuenit: ut qui protum velle, & ne quid tale fieret, paratus esset
omni-

M. HARTMAN. BEYERI.

omnibus nervis pugnare, & huc omne ministerium suum, operam, laborem, substantiam, existimationem, corpus, vitam ipsam, impendere. Cùm autem omnis cursus ministerij ipsius satis grauis ei acciderit, tum duo tempora habuit cum primis difficilia & periculosa: alterum Interimisticum; alterũ verò illud quo peregrini nostri peregrinã Religionem & doctrinam huic vrbi inuexerunt. Interimistici Quos enim sanè quàm grauis fuit paroxysmus: habuerat summos admiratores ac patronos: eos tunc mediationis Interimisticæ principes defensores experiebatur. His cum contrarius obuiam procederet, ac staret in acie exercitus Domini firmus, constans & immotus: infra-ctoq; animo, tum corruptelas doctrinæ & signa bestię Romanæ (quæ illa frontibus proter, aq; se & Ecclesia suæ fidei commissa repelleret, tum doctrinam Christi puram illibatamq; repeteret, explicaret, confirmaret, inculcaret, tueretur, ac mordicus retinendam contenderet: bone Deus, quanta indignatio, quanti motus, quantus fremitus ac furor Samaritanæ, tunc est exortus, quanti conatus aduersariorum fuerũt, vt hunc athletam Christi aut mollirẽt blanditijs delinitum, aut clamore & minis obtunderẽt compescerentq; aut con-

DE VITA ET OBITU

tentiosius refrangentem vt disperderent. Verum ille nullo errore commotus summa constantia officium faciebat: in omnem partem quid de se statueretur, expectans. Ac tentauit quidem eum subuere, subuersoq; illo, cum Religione, quod vellet, facere Satanas: & eodem sanè adduxit, vt is statione & loco suo deiceretur: sed potentior Christus fuit, et vbi ad breue tempus athletam hunc suum Satanæ cribrandum obiecisset, mox repulso isto benignè manū ei porrexit, & altero die post, quàm ministerio exutus fuisset, cum dignitate eum suo loco restituit, & fidem constantiamq; cum largo fœnore ei rependit. Ad alterum tempus quod attinet, mox hoc est prius illud insequutum. Ministerio enim & Ecclesiæ vix iam ex priore motu sese colligentibus, afflictionem nouam attulerunt peregrini: dum se propter Euangelij doctrinam & omnem cultum, hic p Dei gratiam vigentem ac florentem, ad nos confluere, & micas de mensa Ecclesiæ decidere, participare velle simularunt. Audierunt quidem isti ab initio conciones, ac Sacramentis in nostra Ecclesia vsi sunt, non tantum potius, sed ipsi etiam ministri eorum: vt Ecclesiam de plenario suo consensu in eandem cum ipsa Religionem, certam redderent: ac iurafes ex animo sincero omnia fieri. Vbi autem hac simulatione sua animos hominum occupârunt,

M. HARTMAN. BEYERI.

pârunt, atq; ita & à magistratu templum & à ministerio publicam commendationem sui, tanquam nihil diuersi afferentiû aut quarentium, obtinuerunt, & clâm Sacramentariæ suæ sectæ patronos sibi conciliarunt: tunc diuersum doctrinæ genus paulatim ostendere, tunc peculiare ritus circa mysteria Christi sibi permittere, tunc insolentius dogmata sua peculiariter defendere, & nostram Ecclesiam papismi, aliorumq; fœdissimorû errorum arguere cœperunt. Ea verò res quantum animorum dolorem, & quantam ægritudinem tum Ecclesiæ vniuersæ, quæ se ludificatam videbat, tum ministerio, & in hoc, Chori totius duci, M. Hartmanno, summo domus Dei Zelo flagranti, attulerit: dolendo quiuis sentire secum, quam verbis ad alios efferre, facilius potest. Neq; tamen quia iam duplici acie, altera Papistarum, altera Sacramentariorum, instructus Satan, Ecclesiæ huius doctrinã oppugnabat, iccirco & desperatum de summa rei fuit, aut à congressu cum eo cessatum: sed collectis animis atq; armis aciem hic noster contrariamq; partem instruxit, & quò magis illæ vires suas exeruerunt, hoc magis ipse gladium verbi Dei & fulmina redargutionum vibravit, & in aduersas frontes eorum contorsit: donec ex hac statione in cœlum euocatus, Rembis reliquias belli tradidit cõtinuandas. Rem

DE VITA ET OBITU

enim hic nos absoluere posse non speramus. Atq; hoc est duplex illud tempus, quo potissimum exerceri eum Deus voluit: & in quo ille excelso animo fidum Christi militem, usq; ad extremum spiritum pro nomine Domini pugnantem, atq; adeo verè HARTMANNVM, quod nomen Germanis firmo animo & corpore virum significat, sese exhibuit. De vitæ eius innocentia suprâ dictum est aliquid: neq; nunc aliud addam, nisi quòd talis omninò vitæ morumq; eius integritas fuit, vt aduersariorum nemo vnquam vel ausus fuerit illam calumnijs tentare, sed contrâ in conuersationibus cum nostris hominibus magnificè eam prædicarint, falsi, ornatum nos bonis exemplis habere ministerium. Humilitas animi illius tanta fuit, vt nunquã se alijs quibuscunq; doctrina præstantiorem, maiorem officio, auctoritate grauiorem, rerumq; vsu & experientia, aut qualicunq; dono alio, superiorem habuerit, aut videri voluerit. Est moris in Ecclesia nostra, vt, si quis verbi minister periculose & extremè ægrotat, nominatim de suggestu Ecclesiæ precibus commendetur. Hoc officium ille, cum adhuc rectè valeret, nunquam se postulaturum, aut vt sibi scienti præsteretur permissurum esse, aliquoties ad vxorem testatus est: non quòd preces ab Ecclesia pro se fieri nollet, sed quòd non vellet præ cæteris Eccle-
siæ

M. HARTMAN. BEYERI.

siæ membris publicè nominari, aut sibi, quòd
maioris esset obseruationis, vsurpare. Humi-
litas animi igitur hoc in illo argumentum
esto. Fuit & humanitas eius insignis, vt paupe-
res etiam, & ignotos, & peregrinos, libenter in
ædes suas admitteret, repelleret à se neminè,
officia sua omnibus deferret. Ad benefacien-
dum verò omnibus promptitudo talis ac tan-
ta in eo fuit, vt propinquis, vt ciuibus, vt pe-
regrinis omnibus, cum aliàs sæpe, tum in nun-
dinis, consilium & opem petendi gratia, ad
eum ex remotissimis partibus inferioris Ger-
manix, Saxonix, Sæuix, & ipsius etiam Hel-
netix, cõcurrentibus, semper ipsius fores atq;
animus paterent. Ac tribuunt ei certè ma-
gnam benignitatis & beneficentiæ laudem
omnes propinqui illius, multum semper con-
silio & opera eius vsi: nec non ciues reliqui, &
omnis eorum, quibus vnquam apud se perfu-
gium aliquod præbuit, vulgus. Liberalitatem
verò illius in erogandis eleemosynis, pauperes
nostrates simul ac peregrini, & numerosus
cæterus scholasticorum, ludimoderatorum &
pastorū, qui magno numero huc ob Reipub.
nomen, quod, quàm sint ministrorum verbi
facultates, longè maius est, confluere solent,
gratis pectoribus & vocibus commendant. In
coniugio suam crucem expertus est, & vicis-
sim sua etiam ex eo percepit commoda. Prima

DE VITA ET OBITU

eius vxor, Barbara anno LIII. altero die ab eo, quo ille post vehementem istum paroxysmum, quem suprâ diximus, cum dignitate & commodo suo in integrum est restitutus, nihil bono nuntio recreata, diem suum obiit: fuit is IX. Aprilis. Ex hac genuit liberos septem: ex quibus vna filia, Maria, post obitum matris aliquandiu fuit superstes, & postea ipsa quoq; matrem, nō amissam, sed præmissam, sequuta est. Alteram Agatham, ciuem suam, duxit anno eodem, quo prior illa decesserat, Calendis Augusti: ex qua geminam prolem, non tamen gemellos, suscepit. Ea mortua est, anno LXI. mensis Decembris die XIX. relicto post se filio Laurentio, qui & ipse, anno quinto post, mortem cum vita commutauit. Tertiam postea duxit vxorem Catharinam, anno LXII. die mensis Aprilis XXI. Hęc parentem habuit Sebastianum Ligarium Moguntinum, olim eiusdem ordinis & monasterij cum Luthero fratrem, & postea huius Ecclesię ministrum, cui mortuo M. Hartmannus p. m. fuit surrogatus. Atq; hęc octo liberorum mater facta, quinq; ex eis hodiè, ipsa viuens, superstites habet: Iohannem Hartmannū, Mariam Salomen, Ursulam, Elizabetham, Nicolaum. Amicus & notus fuit multis, multosque ille vicissim sibi notos & amicos habuit: videlicet, ex Vvittenbergensibus, Lutherum, Philip-

M. HARTMAN. BEYERI.

Philippum, Pomeranum, Iustum Ionam, Cru-
cigerum, Forsterum, Maiorem: ex Vvирtenber-
gonfibus, Iohannem Brentium, Iacobum An-
dreæ, Bidenbachios fratres, & alios: ex Ienen-
fibus, Snepffium seniore, Illyricum, Vvigan-
dum, Hefshufium: ex Lipsenfibus, Nicolaum
Selneccerum: ex Hafsif, Adamum Fuldensem,
Ioannem Pistorium, Hieremiam Homberge-
rum: & Hafsif vicinum, Petrum Lotichiû, Ab-
batem Solitariensem: ex Brunfuicenfibus, Io-
achimum Mörlinum, & Martinum Kemnici-
um: ex Hamburgenfibus, Ioannem Aepinû,
& Ioachimum Vvestphalum: ex Norinbergē-
fibus, Vitum Theodorum, & Hieronymum
Befoldum: ex Ratisponenfibus, Nicolaum
Gallum: ex Argentinenfibus, Ioannem Mar-
bachium, & Valentinum Erythræum: ex Bafi-
lienfibus, Simorem Sulcerum: ex Bipontinis,
Cunmannum Flinspachium: in Hercinia fyl-
ua, Michaelem Neandrum, Abbatem Ilfelden-
fem: Eraffum Sarcerium, & Zachariam Præ-
torium, Iflebienses: Cyriacum Spangenber-
gium, Mansfeldensem: ex Königfteinenfibus,
Ioannem Prætorium, Christophorum Oben-
hinium, & Melchiorem Acontium: & alios per
Germaniam, Daniam & Suetiam multos. Ex
comitibus: Antonium, Georgium, Reinhar-
dum, Philippum, Ludouicum, Ifenburgenfes:
Philippum, Vvaldeccensem: Georgium, Er-

DE VITA ET OBITU

bacensem : Ludouicum , Königsteinensem
Fridericum Magnum à Solms, & huius filios,
Ioannem Georgi ū, & Ottonem. Ex Ecclesiæ
& Reipub. ciuibus domesticos suos & propin-
quos vnicè dilexit : itemq; nos, symmyllas su-
os & fratres in ministerio : & omnes deniq; bo-
nos ac pios. Supra omnes alios tamen intimè
dilexit ac veneratus est, Antonium Ellerum,
nunc Consulem Seniore : Hieronymum à
Glauburgo p. m. Patritium & Iureconsultum
pientissimum : & huius æmulum in pietate &
virtutibus, Iacobum Schuartzkopffium, Iuris
Doctorem : & horum ipsorum familias præ
omnibus alijs cõplexus est. paucis nimirum,
sed his optimis, se familiarissimè coniungens.
Facultates eius ab initio ministerij, cum bo-
nam partem patrimonij insumpsisset Vvitten-
bergæ, & stipendio tenuiore per aliquot an-
nos hic viueret, licet aliquæ fuerint, non ta-
men potuerunt esse magnæ. Auxit autem eas
illi Deus, per labores ipsius in officinis typo-
graphicis : per gratitudinem eorum qui fidem
ipsius in ministerio & alia eius dona ex oscula-
bantur : perq; coniugij paulò largiorem bene-
dictionem. Valetudine naturâ fuit satis firma.
Aliquot saltem vicibus incidit in morbos gra-
ues & periculosos : ex quibus tamen benigni-
tate Dei, ad ardentissimas Ecclesiæ pro ipso
preces, egregiè rursus conualuit, domesticis
suis

M. HARTMAN. BEYERI.

fuis & auditoribus redditus ac donatus: donec hac postrema vice à Deo prorsus fuit euocatus, ex hac misera & caduca vita, atq; ita omnibus malis liberatus, & in cœlesti quiete constitutus: vbi nunc lætus, à laboribus & omnibus malis, quæ hîc expertus est, respirat, Deoq; canit cum Angelis, Gloria in excelsis. Proximus morbus primum se exeruit per punctior ex destillationibus capitis ortas, vnde calor febrilis vehemens, qui ferè in omnibus morbis ipsum infestauit: ex hoc tandem languor totius corporis sequutus est. Post aliquot tamen dies visus fuit conualescere, & omnino melius habere. Vbi autem calores paulatim redire sensit: in diuerso lecto à priore cubans, questus est de eo ad vxorem. Hac perterrita ingemuit, & quoties tale quid ex te audio, inquit, toties mortis impetu concuti mihi videor. Tunc ille: tu semper abiecto & consternato es animo, quin meministi illud Psalmi: Deus nostra spes & fortitudo: auxilium in tribulationibus, quæ inuenerunt nos valde. Propterea nõ timebimus, etiamsi turbabitur terra, & ruunt montes in medium maris, Psalm. 46. ex quo responso vxor magnam consolationem accepit. Per vtramq; septimanam, cum infirmatus fuit, propter dolores capitis pro more suo, admodum rarò & parum locutus est ijs qui eum inuiserunt. Interrogatus igitur

DE VITA ET OBITU

igitur & admonitus de certis rebus, breuiter, sed neruose, respondit. A Domino Matthia Rittero Symmysta admonitus: iactaret curam suam in Domino, & reuelaret ei vias suas, & speraret in eo, ipsum enim esse facturum: dudum inquit hoc facio. Alteri similiter ei consolationes aliquot in memoriam reuocanti, animo se versare centesimum tertium Psalmum, respondit: ac simul verba aliquot, tamenetsi iam ei lingua officium inciperet negare, ex Psalmo recitat. Consulis verò senioris uxori, Mariæ, cum ea paulò ante abiens ei ualedixisset, àq; Domino ei robur ac vires fuisset imprecata. Christus est virtus mea & robur meum, respondit. Ad vesperam, quam postremam hinc vixit, vxor ei sola assidens, Domine, inquit, video te viribus magis ac magis deficere, & bene multum esse infirmum: angit ne te etiam cura aliqua? Respondet ille, non. Hæc contra: nunquid igitur de liberis non es sollicitus? Deus, inquit, ille curam habebit eorum, ac prospiciet eis: ipsi modò sint probi. In extrema nocte, circa horam primam, vxori in os ei aliquid, quo reficeretur, ingerenti, mitte me, ait, vt dormiam: quia dormituro. Ah Domine, respōdet illa, infirmior es quàm vt possis somnum capere: fortasse in Domino Iesu Christo cogitas obdormiscere & quiete frui. Ad hæc ille: Domini voluntas fiat. Simulita cubans

M. HARTMAN. BEYERI.

cupans paulatim magis defecit, neq; aliud amplius, quàm ITA, quoties nimirum de his quæ ei prælegerentur, an intelligeret ac firmiter crederet, interrogatus fuit, respondit. Atque ita die Dominica, quæ fuit XI. Augusti, manè paulò post sextam Deo patri creatori suo animam tradidit, & in Christo placidè obdormiuit: anno præfenti, qui est supra M. D. septuagesimus septimus: cum annos XXXI. in patria sua ministerio verbi functus fuisset. Stantibus nos eo die ex suggestibus eù Ecclesiæ precibus cõmendare, non suppresso eius nomine, vt antea, sed nominatim: Verù antequam obitus illius, fortè faciente id ita Deo, quò quod deprecatus ille antea fuerat, in eo exaudiretur. Postero die sepultus est in cœmiterio omnibus ciuibus communi: & fuit sepultura eius honestissima. Funus gestarunt Sartores. Moris enim hîc est, vt qui honestiore loco fuerunt, à tribu aliqua ad sepulchrum deferantur, gestantibus funus his qui iuniores sunt, reliquis verò tribuum ciuibus ac socijs ponè suo ordine sequentibus. Sartores verò, vt animos suos erga ipsum, tanquam optimè de omnibus meritum Pastorem ac Patrem, palàm declararent; non iunioribus hîc, vt aliàs, gestationem funeris demandarunt, sed ipsi Patres, hoc est, qui senio, canitie & auctoritate in ea tribu spectatissimi erant, lugubri habitu

DE VIT. ET OB. M. H. B.

habitu caput conteſti, totumq; corpus veſtiti,
ipſi acceſerunt, funusq; humeris ſuis ſuſcep-
tū in cœmiterium deportarunt, & ſepelitionis
miniſtris tradiderunt. Cum efferretur funus,
tanta conſpici batur Senatorum, patriciorū,
opificum, & reliquorum ex omni vulgo homi-
num vtriuſq; ſexus, multitudo: vt dixiſſes, non
cœtum hominum ſed mundum ad cohone-
ſtandam ſepulturam eius confluxiſſe. Fune-
brem concionem de voluntate fratrum ha-
buit Petrus Patiens, ſenioris ſui demortui in
fide & miniſterio ſocius ac frater. Exitus con-
cionis fuit: imitandum eſſe conſtantis fidei ex-
emplum in demortuo: gratias Deo agendas,
qui huic Eccleſiæ tam ſalutare organū tandiu
conceſſerit: & vt poſthac ne deſerat Deus hanc
ſuam Eccleſiam, ſed ſubinde alijs decedenti-
bus alios operarios in meſſem ſuam extru dat,
orandū. Habita contione, ſoleni ceremonia,
qui in luctu erant, domū redu ſi ſunt: atq; ita
funere curato diſceſſam fuit. DEVS Pater Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, & ipſe Ieſus Chriſtus,
caput Eccleſiæ ſuæ, vna cum Spiritu ſan & o. fa-
ciat, vt hīc & alibi ſemper ſint ac maneant ido-
cum fructū ſeruiant, ac gloriā nominis ipſius
debita ratione & ardenti Zelo quæ-
rant & promoueant.
Amen.

IN OBITVM RE-
VERENDI VIRI, M.

Hartmanni Beyer, Ecclesiastæ

Frankofurtensis:

ad

CLARISSIMVM VIRVM D. IA-
cobum Schwartzkopff, Iurecon-
sultum Frankofurtensem.

Hæc ætherios duplicavit Sirius ignes
Aestifer, & rapida torruit arua siti.
Vertice iamq; sedens nudo iustissima tellus,
Amisit flauas sole flagrante comas.
Arescunt taciti raptis humoribus amnes,
Et tumidi vultus occulere lacus.
Siccârunt gelidos passim riuosq; lacusq;
Phœbus, & Icarij stella seuera canis.
Naiades passis visæ lugere capillis,
Et vaga lugentum flumina more queri.
Quin etiam vatum sacris Aganippides undis
Nunc, Hippocrene deficiente, timent.
Fallor? an hoc vates animus quoq; deficit æstu,
Aruit & largus qui fuit ante vigor?
Aruit, ac cythara pariter cecidère lyræq;
Oraq; vix præbent arida vocis iter.

Conan.

DE VITA ET OBITU

Conantesq; rudes in pauca resolvere fauces,
 Carmina, vis rabidi terret aperta canis.
 Nec tenet vlla bonos doctarum cura sororum,
 Sed mihi quisq; gelu clamat & aura veni.
 Aura veni, seu monte lates, seu vallibus imis,
 Et quibus ardores vrimur aura leua.
 At me pampineis æstum vitante sub umbris,
 Et captante vagas frigora propter aquas,
 Vndis fortè mihi tumidis insurgere Mænus
 Visus, & intortis ire voluminibus:
 Illum Naiades, montanâq; numina circum
 Flebant, & rigida flêstis Hamadryades.
 Et flentes lacrymis consolabatur obortis
 Phœbus, & Aonij cætera turba chori.
 Ergo ego: sic nymphæ sæuos restinguitis æstus?
 Ista canis rapidas temperet vnda faces?
 Omnis & in tenues succus abibit aquas?
 Sic ego, cum funesta tremendis aduolat albis,
 Funus & attonito flebile Fama refert.
 Ergo, ait, Aonidum cur manent lumina fletu
 Quere? tua mystes summus in vrbe iacer.
 Qui prius ad gelidum coluit Parnasidas Albim
 Astra docens Phæbi per duodena vias: Hinc

M. HARTMANN. BEYERI.

Hinc & Vindelicae cautus ludibria Sphingis
Monstraq; Francigenum depulit atra vado;
Totq; fero dictis animas reuocauit ab Orco,
Sola docens Christi verba fidemq; sequi,
Ac totius pepulit grassantem Daemona Maeno,
Et trepidum suetos in pecus ire lupos;
Ille suas Hartmannus oues, & ouile reliquit,
Temporaq; aetatis clausit acerba sua.
Finierat, cum flebiliter matresq; virosq;
Francorum totis plangere cerno vadis.
Hei mihi, torrente cur non conuertor in annem?
Cur miser in lacrymas non ego totus eo,
Semper, ut haec lacrymis & acerbo funera luctu
Prosequar, ut dignè publica damna fleam?
Si qua venit miseris mors importuna dolenda,
Mors etiam nobis ista dolenda venit.
Quippe gubernator tot tempestatibus actam
Saxa abiens inter liquit acuta ratem.
Iamq; notos inter tumidos, crebrasq; procellas
Fluctuat ambiguo nostra carina mari.
Ille salutiferi iaciendo semina verbi,
Monstrabat celi dulce patentis iter.
Nec propria docuit celum probitate mereri
Nec meritis homines fidere mobilibus.

H Tutius

DE VITA ET OBITU

*Tutus in Christo nostræ stat causâ salutis
 Inquit, & in Christi figite morte fidem.
 Ne te conficiat diræ furor iraq; legis,
 Ne lex te fontem cogat amara mori.
 Ille tibi, carnis sortem miseratus acerbam,
 Auxiliatrices applicat ipse manus.
 Nec tibi Natura libeat confidere, fallite
 Et vanis homines ludit imaginibus.
 Talia dum pandit nobis arcana salutis
 Auocat heu patriæ mors inopina patrem.
 Si mea Musa tuis caneret nunc auribus aptas
 Inclyta solliciti laus IACOBÆ foris,
 Carminibus luctus iam consolarer acerbos,
 Pectora ne feruens vreret ægra dolor.
 Nunc vigor ille animum defecit & arida torpet.
 Lingua, tremuit duro lenta dolore manus.
 Nec iam seua queror Canis aut incendia Solis,
 Cor fera torrentis flamma doloris edit.
 Utq; diu doleam, lacrymarum fixa perennem
 Pectore fax vndam temperat, vnda facem.
 Ille quidem celo, Christo ducente, receptus
 Has è siderea despicit arce casas;
 Inter & illustres animas, Iuuenesq; volucres,
 Ocia cum Christo plena salutis agit:*

Sed

M. HARTMAN. BEYERI.

Sed nos iam clades urgent, quas tristia constat

Sanctorum stabili funera lege sequi.

Fortunate senex magnis erepte periclis

Post tua difficiles verga relinquis aquas.

Salve care Deo celi septemplex heres,

Terra tibi satis est hac habitata diu.

Tempus erit, summo quo purus in aethere iunctis

Vincula perpetui nectat amoris amor.

Hanc utinam miseris spes inuictissima Christus

Quamprimum celeri prouocet ore diem.

Henricus Petreus Her-
dess. Scholæ. Francf.
Rector.

DE MORTE VIRI REVER. ET PRAE-
clare docti, M. HARTMANNI
Beyeri, Theologi Orthodoxi
& constantis, cuius
opt. mer.

Querela Patris.

Patria quas civi, patri quas filia debet,
Has utraq; tibi solvimus inferias.
Sucte Hartmanne pio quondam tractare labore
Dogmata ab unius dogmate sumta DEI.
Huc age pro iustis lacrymas, Hartmanne, supre-
Vota hac non cineri sume onerosa tuo. (mis
Nempe pius patriam luctus decet iste, parentem
Quæ te collaudat testis honora suum.
Infelix luctus, patria (ô miserabile fatum,)
Quem, passæ hæc toties, heu creat vna dies.
Quas ego nunc lacrymas, quos nunc ego suspiratus
Conuenisse tuos non reor ad tumulos?
Flectere fata gradus possent funesta iuberi,
Ipsa suos iubeam flectere fata gradus.
Quod si non alio fuerat potis omine pasci,
Tot bona quæ terris eripit, Attra dies?
Attrum

M. HARTMAN. BEYERI.

Atrum ipsum hoc fuerat nimis? esuriemq, dolen-
Sedari hanc alijs non potuisse cibis, (dum est
Exsucca nisi carne tua, atq, ex sanguibus illis
Artibus, ô patriæ flenda lucerna tua.
O lumen vitale, domus quo sacra remidens
Nunquam lucifugas pertimuit genios:
Quin horum hæc aciem perstringens valdius, ipsos
Fortiter extremis inuoluit tenebris,
Quò minus hi morbumq, suum & collyria norant
Vnius è thecis illa petenda DEI.
O sidus geniale poli, nomenq, beatum,
O mens æthereis nunc sociata choris.
Gaude iterum atq, iterum, pugna tibi laurea cessit
Digna tua, & studijs gloria digna tuis.

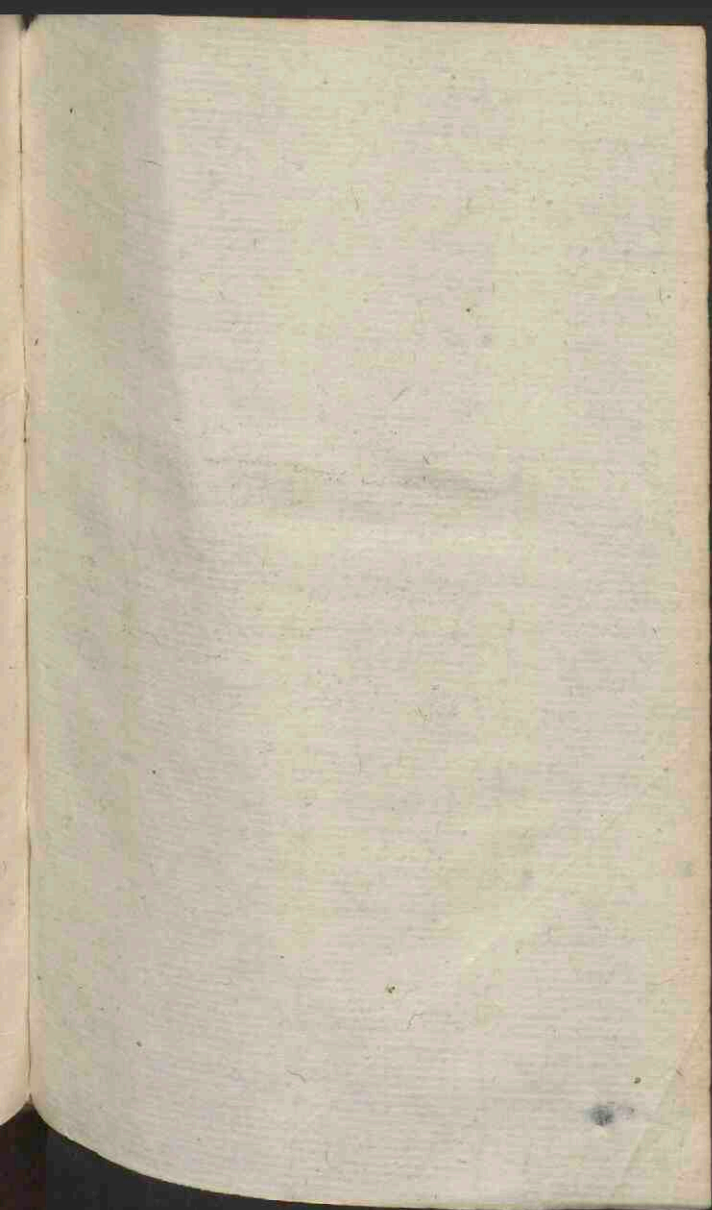
Christianus Egenol-
phus Francofort.
P. Laureatus.

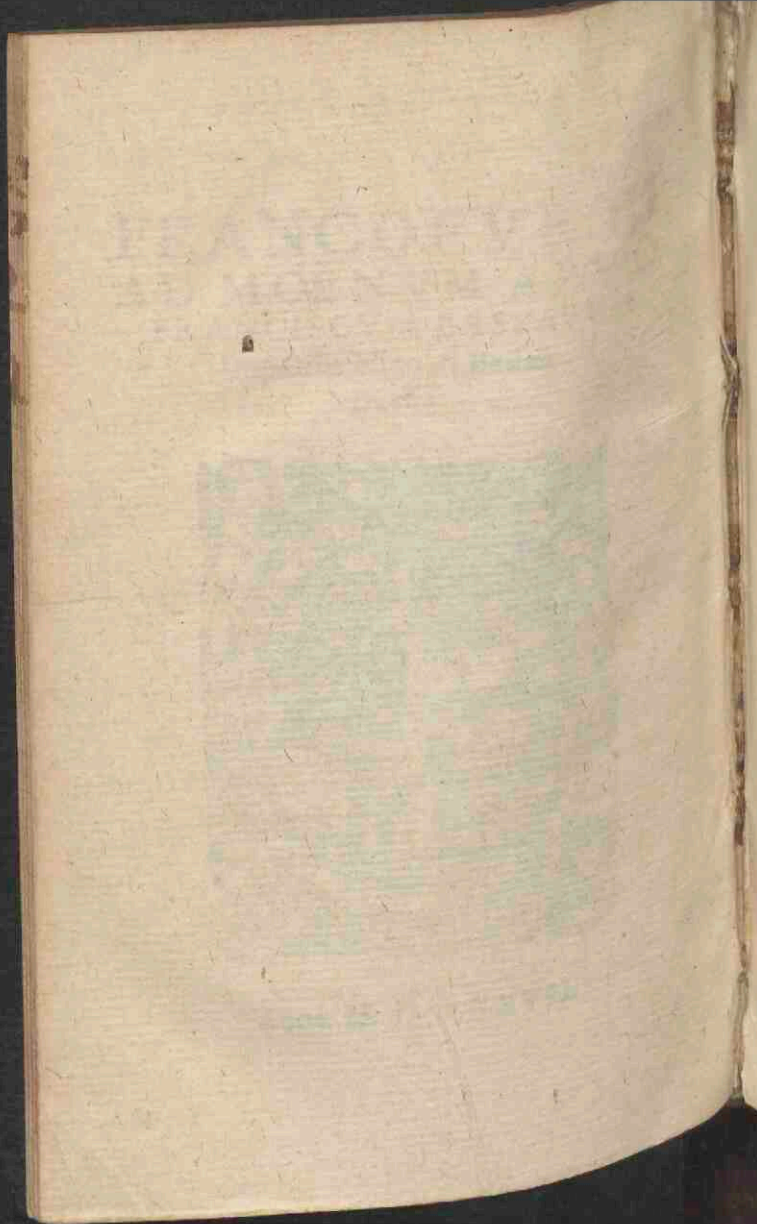

FRANCOFVRTI
AD MOENVM APVD
FRANCISCVM BASSAEVM
impensis Nicolai Bassæi
fratris.

Anno M. D. LXXVII.

4

GEORGII CASSANDRI
DE ARTICV-
LIS RELIGIONIS IN-
TER CATHOLICOS
ET PROTESTAN-
TES CONTRO-
VERSOS

CONSULTATIO,

AD

INVICTISSIMOS IMPERA-
TORES AVGVSTOS FERDINAN-
DVM I. ET MAXIMILIA-
NVM II. EIVS SVC-
CESSOREM.

Paulus ad Rom. cap. 14. 17.

*Itaque, que pacis sunt sectemur, & que adifi-
cationis sunt inuicem.*

COLONIAE

Anno M. D. LXXVII.